

TÜRKİYE’NİN BÖLGESİNDEKİ ASKERİ MÜDAHALESİNİN ARKASINDA YATAN NEDEN

SORUNLU COĞRAFYA MI YOKSA BİR DEVLET PROJESİ Mİ?

İDRAK ARAŞTIRMA VE DANIŞMA MERKEZİ - ARAŞTIRMA RAPORU

HAZIRLAYAN: Djallel Khechib

İDRAK ARAŞTIRMA VE DANIŞMA MERKEZİ

OCAK 2018

İDRAK

FOR STUDIES & CONSULTATIONS ♦ للدراسات والاستشارات

GİRİŞ	3
İ. Teorik Giriş: Askerî Müdahaleler ve Asimetrik Savaşlar:	6
1- Devletler neden askerî müdahalelerde bulunmaktadır? Koruyucu ve proaktif savaşlar:	6
A. İnsani Yardım Amaçlı Müdahale (The Humanitarian İntervention)	7
B. Koruyucu ve Proaktif Savaş (Preventive and PreemtiveWar)	9
2- Asimetrik Savaşlar: Dördüncü Nesil Savaşlar	12
Dördüncü Nesil Savaş Örgütlerinin Çalışma Mahiyeti Ve Özellikleri:	14
ii. Saha Analizi: Komşu Coğrafyalarda Türk Askerî Müdahalelerin Durumu ve Sebepleri	16
1. Çalkantılı Coğrafya: Cumhuriyet’in Ortaya Çıkışından Bu Yana Türkiye’nin En Önemli Bölgesel Askeri Müdahaleleri:	16
a. Kıbrıs Meselesi:	17
b. Irak Meselesi	19
C- Türkiye ve NATO’nun Libya’ya Askeri Müdahalesi :	23
D- Türkiye mevcut Körfez kriziyle karşı karşıya, bu durum Türkiye’nin Askeri müdahalelerinin yeni bir yöntemi midir?	25
2. Yakın tehditler: Suriye Krizi ve Mevcut Türk Askerî Müdahalesi	26
A. Kriz Öncesi	26
b. Krizin başlangıcı:	27
C. Krizin Ortasında:	28
Sonuç Ve Sonuçlar:	32
Araştırmada Kullanılan Kaynaklar:	34

Araştırmacı Özeti:

Bu araştırma yazısı, Türkiye’nin bölge coğrafyasında tekerrür eden askerî müdahalelerin arka planında neler olduğu tartışmaktadır. Bu tavır, Türkiye’yi saran çalkantılı coğrafyanın dayattığı bir davranış biçimi mi yoksa Türk karar mercilerinin ülkesinin bölgesel komşularını şekillendirmek için başlattığı ulusal/milli bir projenin bilinçli iradesinden kaynaklanan bir davranış mı?

Dolayısıyla bu yazı, Türkiye gibi demokrasi ve batı liberalizmi yönünde ciddi adımlar atmış ve beklenenin aksine dış politikasında askerî bir eğilim göstermeye yönlendiren boyutları, koşulları, arka plan ve durumları araştırmaktadır.

Bu çalışma Türk dış politikası tarihindeki bilinen en önemli askerî müdahaleleri özetledikten sonra, Türkiye’nin “arka bahçesi” yani Kuzey Suriye’de olan bitene ışık tutmaktadır. Türkiye bölgesel sorunlarıyla uğraşırken askerî müdahale mekanizmasına nerede başvurur oldu?

Bu çalışmayı özel kılan şey; devletin dış politikasını uygulamada belirleyici bir mekanizma olarak kullandığı askerî müdahaleleri ve askerî strateji ve savaş uzmanlarının öngörülerine göre, “insanî müdahaleler, koruyucu/proaktif savaşlar, dördüncü nesil savaşlar” olarak adlandırılan askerî olayların gerçekleştirildiği o günden sonra ortaya çıkabilecek neticeleri teorik olarak okumaya çalışmasıdır.

Anahtar kelimeler:

Askerî çekişme, askerî müdahale, dördüncü nesil savaşlar, pro-aktif savaş, koruyucu savaş, vekalet savaşları, savaşçı militanlar, Türk dış politikası.

¹ Djallel Khechib: İdrak Araştırma Ve Danışma Merkezi’nde (Türkiye/İstanbul) bir araştırmacıdır. Bir dizi uluslararası akademik konferansa katılmıştır. Birçok kitap, çeviri, makale ve yayınlanmış bilimsel çalışmaları vardır. Çalışmaları jeopolitik, uluslararası siyaset ve uluslararası ilişkiler teorileri ile çağdaş İslam siyasî düşünceyle ilgilidir.

GİRİŞ

Devlet dış politikasındaki bölgesel ve uluslararası çevreye yönelik temel yönelimlerinin kapsamlı teorisine ilişkin bir profil ve düşünce ortaya koyduktan sonra, bu teorik düşünceleri sahada somutlaştıracak ve uygulayabilecek pratik mekanizmalar şeklinde çeşitli yöntemler belirlemektedir. Ve genel olarak bu devletin, dış politikasının temel ilkelerini veya dış politikasını gerçekleştirme mekanizmalarını belirleyen öteden beri süregelen tarihsel gelenekleri bulunmaktadır. Örneğin, (A) devleti halkların kendi kaderini belirleme hakkı ilkesini benimsemiştir. Öyle ki bu ilke, söz konusu devletin komşularına yönelik sahadaki davranışlarında veya bölgesel ve uluslararası platformlarda diplomatik eylemlerinde de etkin olmaktadır. Ya da (B) devleti dünyada demokrasiyi teşvik ve yaymayı üstlenmiş olabilir, bu bağlamda uluslararası davranış ve eylemleriyle dünyadaki otoriter siyasal rejimlerine karşı baskı uygulamalar ve hatta onlarla yüzleşmeye dahi gidebilir.

Dış politika klasiklerine göre, dış politikanın iki tamamlayıcı yönü vardır; diplomasi ve savaş. Uluslararası siyaset de şu iki şeyden ibarettir: savaş ve barış dönemi. Bu nedenle iki kişi öncülüğünde yönetilir; diplomat ve asker. Realist görüşleriyle tanınan Fransız araştırmacı Raymond Aron'un ileri sürdüğü klasik yaklaşıma göre savaş; devletlerin dış politikasında kullandığı ikinci bir araç olmaktan ibarettir. İlk araç yani diplomasinin diğer devletlerle ilişkilerde başarısız olması sonucunda devletler savaşa yönelmektedirler.

Uluslararası siyaset tarihinde bu ikili klasiği en iyi ifade eden kişi de, Alman stratejist Carl von Clausewitz'dur. Clausewitz şöyle der: “Savaş, siyasetin farklı yollarla gerçekleştirilen bir uzantısıdır”. Yani, devlet bir sorunu çözmek için tüm diplomatik ve barışçıl çabalarını tükettiğinde, savaş kaçınılmaz ve kesin bir araç olarak baş gösterir. Buradaki meydan okuma, aslında o devleti kuşatan çevresi tarafından dayatılmaktadır.

Fakat savaş, hırslı/idealist bir devletin siyasî bir projesinin ya da hırslı ülkesini sınır ötesine taşıma arzusunun sürekli bir uzantısı da olabilir. Çevresini çıkarları ve stratejik vizyonlarıyla tutarlı ve uyumlu olacak şekilde oluşturmak isteyen bir devlet... Bu ikilem ışığında, pek çok kişinin sorguladığı husus, Türkiye'nin her şeyden önce diğer ülkeler gibi ulusal bekasını ve güvenliğini korumayı amaçlayan dış politikasını uygularken kullandığı bir vasıta olarak savaşa başvurmasının ardındaki temel nedenlerdir.

Türk dış politikasındaki bu “Askerî Eğilim” özellikleri, pek çok tarihsel olayda görülmüştür; Kıbrıs meselesi, Kuzey Irak müdahalesi, son olarak Suriye’de gerçekleştirilen müdahale ve diğerleri gibi. Sonuç olarak "askerî müdahale", Türk dış politikasının temel ilkelerinden bir ilke haline gelmiş gibi görünmektedir.

Bu çalışma, Türk dış politikasında "askerî eğilim" olarak adlandırılan eylemin nedenlerini ve boyutlarını şu sorunsalı ortaya koyarak tartışmaktadır:

Özellikle Türk dış politikasında sık sık görülen müdahaleci askeri eğilim, karar odakları tarafından bilinçli bir iradeyle ortaya konan ve onun aracılığıyla Türkiye'nin bölgesel çevresini milli/ulusal çıkarlarına göre şekillendirilmek istenen bir projeye mi dayanmaktadır? Yoksa bu durum Türkiye'yi çevreleyen yeni bölgesel ve uluslararası coğrafya tarafından gerekli kılınan ve böyle bir yaklaşımı benimsemeyi gerektiren acil tehditlerinden/mezdan okumalardan dolayı mıdır?

Araştırmanın Tezi/Varsayımı:

Soğuk Savaş sonrası sistemin uluslararası çevresinin ortaya çıkardığı sonuçlar ve neden olduğu yeni meydan okumalar, riskler ve tehditler; istikrarsız ve bu istikrarsızlığı dışa ihraç etmeye eğilimli bir coğrafya tarafından kuşatılmış Türkiye’ye bölgesel çevresindeki dış politikada müdahaleci yaklaşım izlemesini zorunlu kılmaktadır ki pro-aktif bir şekilde milli çıkarlarını ve ulusal güvenliğini koruma hedefini yakalasin.

Diğer sorular:

Araştırmayı analiz etmeye yardımcı olacak birtakım soruların en önemlileri şunlardır:

- ✓ Sınır ötesinde gerçekleştirilen Türk askerî operasyonların sebepleri ve kazandırdıkları nelerdir?
- ✓ Bu müdahalelerin mahiyeti nedir? Karar vericinin geleneksel sömürge isteklerini açığa vuran saldırgan müdahaleler midir yoksa sadece sınır güvenliğini korumaya yönelik savunma müdahaleleri midir?
- ✓ Suriye –daha öncesinde de Irak- krizinin sonuçları, özellikle de Türkiye'nin Güney sınırındaki askerî milis grupları, Türkiye'nin son olarak Suriye'nin Kuzeyinde gerçekleştirdiği askeri müdahaleye ciddi ve ikna edici bir neden olmuş mudur?
- ✓ Bu tür milisler, Türk milli güvenliği için gerçek bir tehdit oluşturuyor mu?
- ✓ Türkiye, dördüncü nesil savaş yöntemleri ile savaştan askerî milislere karşı bu savaşı kazanma gücüne sahip midir?
- ✓ Türkiye'nin komşu ülkelerden gelen tehdit ve tehlikeleri önlemek için kullanabileceği başka yöntem ve araçlar yok mu?
- ✓ Kuzey Suriye'ye yapılan son Türk askerî müdahalenin zamanlamasını nasıl okumalıyız ve bu zamanlamanın Türkiye'nin şu an geçirmekte olduğu iç ya da dış siyasî durumla bir bağlantısı var mıdır?
- ✓ Türkiye'nin Katar'daki askerî konuşlandırmasının durumu ile ilgili ne söylenebilir? Bu tür bir durum yakın gelecekte yeni bir Türk askerî müdahalesi tarzı oluşturacak mı?

Çalışmamızın bu ve benzeri sorularına yanıt bulmak için aşağıdaki araştırma planını koymamız gerekir:

Araştırmanın Planı:

Giriş

- i. Teorik Giriş: Askerî operasyonlar ve asimetric savaşlar.
 1. Devletler neden askerî müdahalelerde bulunmaktadır? Koruyucu ve pro-aktif savaşlar
 2. Asimetric savaşlar: Dördüncü Nesil Savaşların Doğası Ve Özellikleri (Dördüncü Nesil Savaşların "Milislerin" Doğası Ve Özellikleri)
 - ii. Saha analizi: Bölge coğrafyasında Türk askerî müdahalesinin durumu ve sebepleri
 1. Sorunlu coğrafya: Devletin ortaya çıkışından bu yana bölgesel Türk askerî müdahalelerinin başlıca noktaları
 2. Yakın tehditler: Suriye krizi ve mevcut Türk askerî müdahalesi
- Bitiş ve sonuçlar

İ. Teorik Giriş: Askerî Müdahaleler ve Asimetrik Savaşlar:

Bu bölüm, 21. Yüzyılda yaygın yeni bir olgu haline gelen asimetrik savaşların yanı sıra modern askerî müdahalelerin şekli ile ilgili olarak askerî araştırmalar ve savaş uzmanlarının kaleme aldıkları en önemli eserlere binaen konuya teorik bir çerçeve oluştırmaya çalışmaktadır. Bu da Türkiye’nin şimdilik bölgesel düzeyde gerçekteşirdiği savaş biçimiyle doğrudan alakalıdır.

1- Devletler neden askerî müdahalelerde bulunmaktadır?

Koruyucu ve proaktif savaşlar:

Böyle bir sorunun cevabı, milletlerarası savaşlar ve çatışmalar konusunda derin bir tarihsel araştırmayı gerektirir. Öyle ki, sonucunda bir devlet-Ulus’un sınır güvenliğini sağlamak için oluşturduğu askerî güçlerini sınır ötesine gönderme kararının ardında yatan nedenleri/güdüleri belirleyecek ve ölçecek bazı niceliksel değerlendirmeler elde etmemizi sağlayacak bir çalışma olması gerekir.

Askerî tarih, milletlerarası pek çok savaş ve çatışmalara şahit olmuştur. Fakat bu savaşların tümü tek bir tarzda ve eşsiz olmadığı gibi tek bir hedefi de olmamıştır. Fakat yeni teknolojinin savaşta etkisinin yanı sıra küresel, sosyal, politik ve ekonomik değişikliklerin bir tepkisi olarak savaşın evrimsel niteliğine rağmen hala bir savaş olduğunu akılda tutmak gerekir. Ve o, diğer bir grup insanı yapmak istemediği bir şeyi yapmaya zorlama girişiminden ibarettir.

20. yüzyılın en etkili stratejistlerinden biri olan eski ABD Hava Kuvvetleri albayı John R. Boyd,² belirli bir grubun hedeflerine ulaşılmaya kadar şunları yapması gerektiğine dikkat çekmiştir:

- Düşmanlarının bağımsız çalışma yeteneklerini azaltmak,
- Onların kendi özel şartları altında kalma fırsatı bulmalarını önlemek,
- Ya da aslında hayatta kalmalarına engel olmak.

Yukarıda bahsedilen faktörler sebebiyle ya da sınırlı kaynaklara yönelik rekabet, herhangi bir çatışmanın patlak vermesi veya bir tarafın silahlı şiddet yoluyla hedeflerine ulaşma girişiminde bulunması nedeniyle bu duruma gelindiğinde işte biz buna “savaş” diyoruz.³

Elbette burada “Devletler neden savaşır?”⁴adındaki önemli kurucu eserini yazan Richard Ned Lippo⁵ nun ortaya attığı soruyu cevaplamaktan ziyade, mümkün olduğunca 21. yüzyılda festival devlet tarafından yürütölen askerî müdahaleler ve sebep olduğu güçlüklerin teorik çerçevelerini tartışacağız.

² John Boyd, kıdemli bir Amerikan Hava Kuvvetleri savaş pilotu. 20. yüzyılın sonlarında bir Pentagon danışmanı olarak görev yaptı ve yüzyılın en etkili stratejistlerinden biri olarak kabul edildi.

³ Chet Richards, Adams ve Partners, Dördüncü Genleşme Savaşı, Savunma ve Ulusal Çıkar: beyaz at projesi, s:01,

http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/1a.%204GW_Primer.pdf

⁴ Bakınız: Richard Ned Lippo, “Niçin Ülkeler Mücadele Ediyor?” Çeviri: “Geçmişte Ve Gelecekte Savaşın Sebepleri”, Çeviren: İhab Abdel Rahim Ali, Bilgi Dünyası, Ağustos 2013, Kuveyt.

⁵ Richard Ned Lippo, uluslararası ilişkiler, politik psikoloji ve bilim felsefesindeki yoğun çalışmalarıyla tanınan Amerikalı bir siyaset bilimcisidir.

Genel olarak devletlerin askerî müdahaleleri arkasında yatan genel davranışının sebepleri iki ana faktörde özetlenebilir. İlke/prensip ve çıkar. İlk sebep için; devletin dış politikasının taşıdığı ortak bir gelenek veya sağlam bir inancın oluşturduğu değerler sistemini yansıtmaktadır. Örneğin (A) devleti "insanların kendi kaderini belirleme hakkı" ilkesine inanmaktadır. Bu ilke, söz konusu devletin uluslararası platformlarda ve onu çevreleyen bölgesel krizlerdeki davranışlarını anlamak için genel bir çerçeve oluşturmaktadır.

İkinci sebep ise yani çıkar; önce devletin hayatta kalmasını daha sonra güvenliğini, ardından bölgesel ve uluslararası çevredeki nüfuzunu ve etki seviyesini garanti altına alabilecek her şeyi içermektedir. Bu iki sebebin uluslararası ilişkiler alanında bir tarafta idealist/liberal teori, diğer tarafta realist teori sahiplerinin, uluslararası siyasette devletlerin davranışlarını kontrol eden güdü ve sebepler ile ilgili geleneksel teorik tartışmalarını özetlediğini sanırım söylemeye gerek yok.

“Devletler neden sınır ötesi askerî müdahalelerde bulunur?” sorusuna teorik bir cevap oluşturmaya çalışmakla birlikte bu iki sebebi araştırdığımız konuyla ilişkilendirirsek, kendimizi iki temel askerî müdahale türü hakkında konuşuyor bulacağız: birincisi, insanî yardım amaçlı müdahaleler. İkinci tür ise; koruyucu ve proaktif müdahale (koruyucu veya önleyici çatışma, ya da koruyucu ve önleyici savaş da olabilir). Bu ihtilal ya da istilayı hariç tutarsak, zira bu ikili, devletlerin/krallıkların/kabilelerin güç ve nüfuzlarını genişletme arzusunu ifade etmenin çok geleneksel bir yöntemi sayılabilir.

A. İnsani Yardım Amaçlı Müdahale (The Humanitarian Intervention)

Adam Roberts,⁶ insanî müdahaleyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir ülkeye, kendi otoritesinin izni olmaksızın oradaki halkın acı çekmesini dindirmek ya da aşırı yaygınlaşan ölümleri önlemek için başka bir devletin askerî müdahalesidir." Martha Fennemore'a⁷ göre insanî müdahale; "Yabancı vatandaşların hayatlarını ve servetlerini korumak amacıyla birlikte gerçekleştirilen askerî müdahaledir." Bhikhu Parekh'in⁸ ifadesiyle de; "başka bir ülkenin içişlerine yönelik müdahaleci tavır takınmak, bunu gerçekleştirirken de oradaki devlet otoritesinin parçalanması veya aşırı suiistimal edilmesi sonucu meydana gelen halkın fiziksel acılarının sonlandırılması vizyonunu taşımak, aynı zamanda da bekasını sürdürebilen sivil otoritenin yükselmesini sağlamak."⁹

Bu tanımlardan hareketle insanî müdahale kavramını ayırt edici bazı özellikler çıkarılabilir:

- ✓ Müdahalede bulunan devletin askerî güce başvurduğu bir süreçtir.

⁶ Oxford Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler profesörü ve aynı üniversitenin Balion Fakültesi'nde bir profesör olan Adam Roberts, çeşitli araştırmalarla birlikte "Bölünmüş Bir Dünya", "Ulusların Silahları: Bölgesel Savunma Teorisi Ve Uygulaması" ve "Savaş Belgelerinin Yasaları" adlı kitabı yayınlamıştır.

⁷ Martha Fennemore, George Washington Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Profesörü, "Kurallara Dön: Çağdaş Dünyada Devletin Gücü", "Dünyayı kim yönetiyor?", "Uluslararası Kurallar: Uluslararası Siyaset Örgütleri" eserlerinin yazarıdır.

⁸ **Bhikhu Parekh**, Bombay Üniversitesi ve Londra Üniversitesi'nde Siyasi, Sosyal Ve Uluslararası İlişkiler Profesörüdür. Royal Academy of Arts ve İngiltere Westminster Üniversitesi'nde Felsefe Profesörü olarak görev yapmaktadır. İlgili alanları; politik felsefe, siyasî düşünce tarihi, sosyal teori, Hint antik ve çağdaş politik düşüncesi... Çalışmaları arasında "Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyaset Teorisi", "Gandhi,"Sömürgecilik, Gelenek ve Reform" gibi eserler bulunmaktadır.

⁹ Şanan Kardeş, **Humanitarian Intervention: The Evolution of The Idea and Practice**, Perceptions Journal Of International Affairs, June - July 2001 Volume VI - Number 2, p: 01-02.

- ✓ Hedef devletin izni olmaksızın yapılan bir operasyondur. Bu özellik de söz konusu davranışa insani müdahale sıfatını kazandırmakta ve onu barış gücünden farklı kılmaktadır.
- ✓ İnsani müdahalenin amacı, hedef devletin yurtdışındaki vatandaşlarına yardım etmek değil, onun dışındaki devletlerin vatandaşlarına yardım etmekle ilgilidir.
- ✓ Bu tür müdahaleler sadece devletlerle sınırlı olarak gerçekleştirilmez, zira modern bir eğilim olarak ortaya çıkan Birleşmiş Milletler çatısı altında insani müdahaleler de söz konusudur.¹⁰

Benzer bir başka terim vardır ki; insanî müdahale hakkı ilkesinin modern bir gelişimi olarak ortaya çıkmıştır. Ve bu terim; 2005 sonrasında halkları siyasi rejimleri tarafından uygulanan vahşi ve acımasız zulümlerden korumak için yeni bir yaklaşım olarak yaygınlaşan “Koruma Sorumluluğu (The Responsibility To Protect)” terimidir.

Bu ilke, 2005 yılında Birleşmiş Milletlerin çalışmaları arasına girmiştir. Buna göre bir devletin, vatandaşlarını mevcut veya potansiyel olarak hayatlarını kaybetme ihtimaline karşı ve yaygın "etnik temizlikten" koruyamadığı bir dönemde (soykırımı amaçlamış olsun ya da olmasın) diğer devletlerin iç işlerine müdahale etmeme ilkesi yerini korumak amaçlı uluslararası sorumluluk ilkesine bırakır.

Koruma sorumluluğu ilkesi, uluslararası düzenin oluşturulması ve istikrarı bakımından diğer devletlerin iç işlerine karışmama ilkesinden daha fazla tercih edilir olduğunun fark edilmesine dayanmaktadır. Fakat iç işlere karışmama ilkesi, başkalarının egemenliğine her zaman saygı gösterilmesi düşüncesiyle sınırın ötesinde bir yerde gerçekleşen insan katliamlarına sessiz kalmak, o katliamlara ortak olma riski ile karşı karşıyadır.

Dolayısıyla koruma sorumluluğu, egemenlik ile ilgili bir bakış açısı olup, sahada kontrol yerine sahaya girmeden korumayı sağlama özelliğine sahiptir¹¹. Bu iki ilkenin tarihi kökleri vardır¹². Miladi 15. yüzyılda "Adalet Savaşı (Just War)" ile ilgili dibi bir teori yayılmıştır. Bu teori, her ne kadar insanî müdahale ve koruma sorumluluğu kavramını bizzat kullanmamış olsa da, içeriğini ifade etmiştir¹³.

Askerî müdahale süreci veya devletlerin başka bir devlete yönelik koruma sorumluluğunu uygulaması, hedef devletin parçalanması sonucu meydana gelmekte ki, bu tür devletler; başarısız devlet (Failed State) ve bunun benzeri olan “kırılğan”, “zayıf”, “çökmüş” ve “yarı çökmüş” devlet kavramlarıyla adlandırılmaktadır. Zira bu tip devletler bölgesel kontrol, çoğulculuk, sağlık

¹⁰ Ibid, sayfa 2.

¹¹ Eve Massingham, “İnsancıl Amaçlar için Askerî Müdahale: Protec Doktrini İçin Sorumluluk: Protec Sorumluluk Doktrini, insanî nedenlerle güç kullanımının yasallığını ileri sürüyor mu ?” , Uluslararası Kızılhaç İncelemesi, Cilt 91 Sayı 876 Aralık 2009, s: 804 . <https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-876-massingham.pdf>

¹² Romalı filozof Francisco de Vitoria (1492-1546), uygar ulusların geri kalmış devletlere vahşet ve katliam gibi insanlık dışı uygulamaları sona erdirmek ve Hıristiyanlığı yaymak için müdahale etmeyi görev olarak görmekteydi. Ünlü Alman hukukçu Grotius (1645-1583) da, putperestlik, ateizm ve cinsel ahlaksızlığın bastırılmasının önemli bir özelliği olduğunu eklemiştir. Dahası, koruma sorumluluğu ve insanî müdahale kavramları genellikle Aristoteles'in yazılarından alıntılanmıştır. Özellikle de “Politika” adlı kitabında, savaşın iyi bir yaşama hakkını savunmanın ve başkalarıyla "iyi bir yaşamı paylaşma ve buna ortak olmalarına” yardımcı olmanın bir yöntemi olduğunu belirtmiştir. Öte yandan, diğer ülkelerin içişlerine müdahale edilmeme ilkesi, mevcut uluslararası düzenin temel direklerinden biridir. Avrupa'daki ölümcül savaşın otuz yılını sona erdiren Vestfalya Antlaşması'ndan bu yana kök salmış durumdadır. Ulus-devlet ilkeleri ve karasal bölgenin dokunulmazlığı ortaya çıkan bir ilkedir. Temel varsayım, uluslararası sistemin diğer devletlerin iç meselelerine karışmama sorununa saygı göstermek suretiyle dengeli ve istikrarlı bir tutumun oluşmasıdır. Bakınız: Eve Massingham, Op Cit, s: 810-811.

¹³ Eve Massingham, Op Cit, s: 810-811.

hizmetleri ve halklarının meşru kurumları gibi temel kamu hizmetlerini sağlamada zayıf ve etkisiz olarak görülmektedir. Nitekim halklarının temel hakları ihlale uğraması karşısında savunmasız, hatta savunma iradesine sahip olmamakla birlikte o ihlallerde ortak olan devletlerdir.

Bu başarısızlığın veya istikrarsızlığın sebepleri ne olursa olsun bu tür devlet yeniden canlandırma süreci, ister askerî ister ekonomik, dış müdahale gerektirir. Bu ilkeyi zayıf ya da çökmüş devletlerin örneklerine uygulamanın bir örneği, ABD’nin Soğuk Savaş sonrasında askerî olarak bazı ülkelere müdahale etmesidir. Bu müdahalelerin arka planında, bu ülkelerin de içinde bulunduğu bölge coğrafyasının istikrarı ve bu istikrarın geri getirilmesini sağlamak yatmaktadır. İnsan haklarının korunması ve demokrasinin teşvikiyle ABD 1991 ve 2003'te Irak'a, 1992'de Somali'ye, 1994'te Haiti'ye, 1995'de Bosna'ya, 1999'da Kosova'ya ve 2001'de Afganistan'a müdahale etmiştir. Bu müdahaleler, bu ülkelerin hükümetleri tarafından onaylanmamıştır¹⁴.

Bugün Türkiye, istikrarlı, siyasî, demokratik ve ekonomik açıdan müreffeh bir yapıya sahiptir. Ancak Türkiye'nin sınırlarında çökmüş ya da zayıf ülkelere örnek olan Suriye ve Irak gibi devletler de bulunmaktadır ki, bu ülkeler Türkiye'ye ve demokratik çevresine yönelik her türlü tehdidi oluşturup teşvik eden kaynak haline gelmiştir. Bu durum ülkelerin milli güvenliğini tehdit etmekte ve karar mercileri tarafından temkinli ve eğitimli bir müdahale gerektiren bir mesele haline gelmektedir. Birleşmiş Milletler çatısı altında insanî müdahale biçiminde olabilir veya bir sonraki bölümde göreceğimiz üzere, doğuşundan itibaren tehdidi ortadan kaldıran koruyucu veya önleyici bir askerî operasyon gibi başka bir tipte askerî müdahale olabilmektedir.

B. Koruyucu ve Proaktif Savaş (Preventive and Preemptive War)

Koruyucu ve proaktif savaş kavramları 21. yüzyılda dünyadaki karar mercilerinin ve araştırmacıların tartışmalarına büyük ölçüde girmiştir. Bu iki kavramı açıklayan en iyi örnek; ABD'nin 11 Eylül sonrasında dünyaya yönelik davranışlarıdır, zira o dönemde bu tehditler (11 Eylül saldırıları) ve yeni tehlikelerle uluslararası arenada yüzleşmenin en iyi yolu ve buna uygun araçlar tartışılmıştır. Bu durum öncelikle üç boyutla ilişkilendirilmiştir; Ulusal Strateji, koruyucu kuvveti mi yoksa proaktif kuvveti mi kullanmalıdır? Askerî eylem örneği, bu boyutta öngörülen eylemdir, çatışma veya askerî bir operasyon gibi. Hedef türü, yani olası hedef, bir terörist grup mu yoksa bir devlet mi?

Amerika Birleşik Devletleri Rice Üniversitesi James Baker Kamu Politikaları Enstitüsü'nden Joe Barnes ve meslektaşları, ortak bir çalışmada bu üç boyutu, ABD'nin askerî güç kullanımını tartışılırken masada yerlerini almış temel hususları netleştirmeye yardımcı olacağına işaret etmektedirler. Zira ABD hükümetine göre 11 Eylül olaylarından sonra, (düşmana karşı) caydırıcılık ve sınırlama gibi geleneksel teknikler, hayalet terörist gruplara veya kitle imha silahlarına sahip olan dengesiz diktatörlere karşı koyamayacaktır.

Bu tür tehlikelerden kaçınmak için Ulusal Güvenlik Stratejisi Raporu (NSS), ABD'yi düşman saldırı düzenlemeye kalkmadan önce kendisinin düşmana saldırı yapması için bir hazırlık aşamasına çağırılmaktadır. Hazırlanan raporda, "Tehditlerin tamamen olgunlaşmasını

¹⁴ SonaliHuria, Çökmüş Devletler ve Yabancı Askerî Müdahale: Afganistan Imbroglio, Barış ve Çatışma Enstitüsü Araştırmaları IPCS Özel Raporu 67, Şubat 2009, Yeni Delhi, Hindistan, s: 01; http://ipcs.org/pdf_file/issue/SR66-Sonali-Final.pdf

bekleyeceksek uzun süre beklemek zorunda kalacağız" denilmektedir¹⁵. Barnes ve meslektaşları bu boyutları ayrıntılı olarak inceledikten sonra şunları yazmıştır:

“Bu boyutların ilki: ulusal strateji tarzıdır. Bu stratejinin iki çeşidi ise koruyucu ve proaktif savaşıdır. Proaktif savaş, var olan bir olaya askeri saldırı başlatacağı kesin olarak bilinen bir hedefe karşı askeri operasyon düzenlenmesidir. Koruyucu savaş ise saldırı şüphesi bulunmayan fakat saldırının da kaçınılmaz olduğu ve herhangi bir gecikme durumunda büyük bir risk oluşacağına inanılan bir hedefe karşı yapılan askerî bir eylemdir.” Burada John Barnes her biri için farazî/olası örnekler sunar. Der ki: "Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Sovyetler Birliği Ordusu tarafından gönderilen bir mesajı yakalayıp şifresini çözdüğünü düşünelim. Bu mesaj, ABD'ye karşı nükleer bir saldırı emri vermektedir. Oysa Moskova, Amerika Birleşik Devletleri'ne füze atmadan önce ABD Komutanlığı, Sovyetler Birliği'ne karşı savaş emri verme gücüne sahipti.

Bu, proaktif savaşa iyi bir örnek olabilir. Şimdi yine bu durumun soğuk savaş döneminde olduğunu düşünelim. Bu durumda ABD Komutanlığı, Sovyetler Birliği'nin (a), gelecekte Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı bir saldırı başlatma safhasına kadar gelebileceği, (b) gelecek birkaç yıl içinde Sovyetler Birliği'nin, ABD üzerinde şimdi yapabileceğinden daha büyük yıkım gerçekleştirebileceği bilgilerine ulaşmıştır. Aslında bu senaryoda herhangi bir saldırı durumu yoktur. Ancak ABD bu şartlar altında Sovyetler Birliği'ne karşı bir saldırı başlatırsa, bu saldırı koruyucu bir savaş sayılmaktadır.”

İkinci boyut, askerî eylem modelidir. Barnes ve meslektaşlarına göre bu model içindeki iki kategori şunlardır: askerî saldırı ve askerî hamle. Barnes şöyle der: “Saldırıya, neredeyse askerî operasyon da denilebilir. Zira saldırı bir amaçtan daha fazlasını içerir ve birkaç günlük kısa bir süre içerisinde gerçekleşebilir. Fakat saldırının amacı, birbirinden farklı birtakım hedeflerin yok edilmesi ya da belirli sayıda kişi ve nesneyi ele geçirmektir. Askerî hamle ise daha yoğun olup ortak amacı olan pek çok operasyondan oluşmaktadır. Ayrıca askeri hamle, savaş ya da bir devletin işgali düzeyden daha düşüktür. Ancak ona rağmen o seviyeye de ulaşabilir. ABD hükümetinin bir "haydut devletin" kitle imha silahı geliştirdiğini bildiğini düşünün. Ve bu çabaların bir dizi küçük kolaylıklara dayandığını. Bu kolaylıklar, tutarlı bir dizi hava saldırılarına tabi tutulabilir. İşte bu, askerî saldırı olarak adlandırılır.

Şimdi komşularına karşı çeşitli tehditler uygulayan ve pek çok kez düşmanca tavırlar sergileyen bir “haydut devletin” olduğunu düşünelim. ABD'nin bu haydut devlete vereceği karşılık devletin işgali ve ele geçirilmesi şeklinde olacaktır, bu eylemi askerî hamle olarak ifade edebiliriz. Saldırı, baskın düzenlemeye yetecek kadar kısa bir süre içerisinde devam etmektedir. Askerî hamle ise ortak bir hedefe ulaşmak için tasarlanmış çeşitli askerî eylemler içermektedir. Uzun bir zaman devam etmesi de mümkündür.”

Üçüncü boyut, askerî operasyon amacının tarzıdır. Burada iki kategori belirlenmiştir: “terörist gruplar ve devlet. Devlet olmayan terörist gruplar, aralarındaki koordinasyon seviyesinin düşük olmasıyla birlikte birden çok ülkede bulunabilirler. ABD'nin birtakım terör hedeflerine karşı birbirinden ayrı saldırılar düzenleyeceğini varsayalım, buradaki düşman hedeflerin de devletten ibaret olduğunu düşünelim, bu durumda ABD'nin birbirinden farklı saldırılardan tutun belirli

¹⁵ Joe Barnes and Others, Preemptive and Preventive War: A Preliminary Taxonomy, The James A. Baker III Institute For Public Policy, Rice University, March 2007, p: 04-05.

https://www.bakerinstitute.org/media/files/Research/50987fa2/Preemptive_and_Preventive_War-1.pdf

birkaç hedefe saldırmaya kadar değişebilen farklı pek çok seçeneği hesaba kattığını göreceğiz. Bu durum, tüm ülkenin istilasına ve işgaline kadar da gidebilir.¹⁶”

Bu teorik formülasyonu pratik düzlemde açıklamak için biraz tarihe döneceğiz. 5 Haziran 1967’de Mısır ve Suriye’ye yönelik "İsrail" saldırısı, pro-aktif savaşın en iyi örneklerinden biri sayılabilir. "İsrail Konseyi" nin savaşa gitmek üzere 3 Haziran’da karar vermesine yol açan aylar, "İsrail" ile Arap komşuları arasındaki gerginliğin tırmanışına damgasını vurmuştur.

İsrail’in sınır ötesinden kendisine yönelik birtakım terör saldırısı olarak algıladığı eylemlere karşılık, "İsrail güçleri" Kasım 1966’da Ürdün’e kısa bir müdahalede bulunmuştur. Nisan 1967’de ise, "Kuzey İsrail" in Suriye tarafından bombalanması sonucu kısa ama yoğun bir hava operasyonuna yol açmıştır. Bu operasyon sırasında İsrail uçakları, Suriye tarafını aşağılayıcı bir yenilgiye uğratmıştır.

Aynı yılın Mayıs ayında Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdunnasır bir dizi adım attı (açık bir şekilde BM barış güçlerinin Sina’dan ve Tiran Boğazı’ndan çekilmesi çağrısında bulunmuştur). Bu durum gerginliğin artmasına yol açmıştır.

Nasır’ın konuşması krizi arttırdı. 28 Mayıs tarihinde: “İsrail’e genel bir saldırı düzenlemeyi planlıyoruz. Bu saldırı, temel amacı İsrail’i yok etmek olan kapsamlı bir savaş olacaktır” açıklamasında bulunmuştur. Mısır ve Suriye güçlerini harekate geçirerek Sina ve Golan Tepelerine taşıdı. 30 Mayıs’ta Kral Hüseyin Kahire’yi ziyaret etti ve ülkesini Mısır ve Suriye ile askerî olarak birleştirdi. Bu “İsrail” karşısında üç cepheli bir savaşın sahnesiydi.

Bu nedenle, 5 Haziran’daki "İsrail" saldırısı, proaktif bir savaştır. "İsrail karar mercilerinin", Arap komşuları ile "İsrail savaşı"nın kaçınılmaz olduğuna inandıkları bir dönemde tek bir Arap devleti dahi saldırının yakın zamanda gerçekleşeceğini bilmiyordu, hatta gerçekleşmek üzere olduğunun farkında bile değillerdi.

Altı Gün Savaşı olarak adlandırılan bu savaş hem koruyucu hem proaktif savaş özelliklerini kendisinde barındırmıştır¹⁷. İlk örnek, proaktif savaş için iyi bir örnek teşkil etse de, koruyucu savaş için daha somut ve yakın bir başka örnek bulunmaktadır; o da Irak Osirak reaktörünün 07 Haziran 1981’deki “İsrail saldırısına” maruz kalması ile alakalıdır. Bağdat’ın kuzeyinde yer alan ve henüz tamamlanmamış olan söz konusu reaktörü vurmak üzere “İsrail” Suudi Arabistan Krallığı ve Irak hava sahalarını kullanarak savaş uçaklarını göndermiştir. Dolayısıyla, İsrail’deki Menahem Begin hükümeti söz konusu reaktörün plütonyum bulmada kullanılabileceğinden korktuğundan, o reaktörü henüz devreye girmeden yok etmeyi tercih etmiştir. “İsrail’in” Osirak reaktörünü hedef alarak ona karşı saldırı düzenlemesi, koruyucu saldırının açık bir örneğidir¹⁸.

Son olarak, Türkiye’nin son dönemlerde güney sınırlarının ötesinde Kuzey Suriye ve Irak’taki askerî müdahalelerine ilişkin bir soru yöneltebiliriz. İnsani-askerî müdahaleleri çatısı altında, koruyucu müdahaleler olarak mı değerlendirilir? Yoksa proaktif müdahaleler olarak mı? Türkiye’nin bu çerçevede gerçekleştirdiği ve savaş uzmanları tarafından asimetrik veya dördüncü kuşak savaş olarak adlandırılan bu savaşın teorik bağlamı ve tarzını açıkladıktan sonra bu soruları yanıtlayacağız.

¹⁶ Joe Barnes and Others, Op Cit, P: 07-08

¹⁷ Joe Barnes and Others, Op Cit, P: 13.

¹⁸ Ibid, 14-15.

2- Asimetrik Savaşlar: Dördüncü Nesil Savaşlar

1989 yılında, **William Francis Lynch**¹⁹ ve meslektaşları (**William Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton and Wilson**), savaşın şu anki şeklini anlamak için kuşaklara bölünebileceği konusunda teorik bir fikir ileri sürdüler. O zamandan beri, "dördüncü nesil savaşlar" terimi, savaşın değişen yüzünü tanımlamak için yazarlar, düşünürler ve ordular tarafından kullanılan popüler bir terim haline geldi²⁰. Bu kesim, silahlı çekişmenin -savaş-, 1600'lü yılların ortalarında ulus-devlet sisteminin başlangıcından bu yana üç aşamalı olarak geliştiğini savunurlar. Araştırmanın vardığı sonuca göre de sanki "Savaşın dördüncü aşamasının eşiğindeyiz". Onlara göre: "Birinci nesil savaş, orduların tüfek ve ateşin kapsadığı menzilin kullanımını en üst düzeye çıkarmak için hat ve sütun taktikleri kullandıkları geleneksel tüfek savaşı (The Smoothbore Musket) şeklindeydi.

Clausewitz,²¹ bu savaş neslini ilk tanımlayan kişilerden biridir. Fakat Amerikan iç savaşı dönemiyle birlikte, ateş gücü üstünlük sağlamaya başladı. Savaş sahasında, fırlatıcılar, otomatik tüfekler, uzun menzilli dolaylı toplar, dikenli teller gibi yeni silahlar egemenlik kazandı. Taktikler hâlâ doğrusal olmasına rağmen ateş gücü herhangi bir düşman birliğinin yok edilmesinde en etkin güç olarak kalmaya devam etti.

Ordular, düşman siperlerine bomba atıp onları topçu ateşleriyle zayıflatarak savaşları kazanmaya çalıştılar (1 Temmuz 1916'da başlayan ve bir hafta boyunca sürüp yaklaşık bir milyon atışa sahne olan **Somme Muharebesi**), sonra piyadelerin yürüttüğü saldırılar gerçekleştirildi. Üçüncü nesil savaşlar bu ateş gücünden kaçınarak bomba atışını azaltmaya çalıştı. Buna göre kısa bir bariyer savunucuların kafalarını alçakta tutarak korur ve askerler bundan faydalanır. Bunun ardından hızlı bir şekilde savunma hattını kıran askerlerin adeta fırtına gibi olan hareketi gelir. Tüm bunlara rağmen Birinci Dünya Savaşı'nda bu taktikler sınırlı bir başarıya ulaşmıştır. Almanlar İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla birlikte kablosuz iletişim ağlarını hava desteği ve tanklarla birlikte kullandılar. Bunun sonucunda yıldırım savaşı (Blitzkrieg) planı devreye girdi. Mayıs 1940'ta bir iki hafta içinde Almanlar tarafından gerçekleştirilen yıldırım savaşı sonucunda hem Fransız hem de İngiliz ordularının savaş yetenekleri tahrip edildi. İki tarafın tam dört yılda gerçekleştiremediği ve önceki nesillerde görülmemiş derecede korkunç bir savaş olarak önem kazandı²².

Dikkatli okuyanlar birinci, ikinci ve üçüncü nesil savaşlarda, bir devletin ordusunun diğer ülkelerin ordularıyla savaşırken kurallaştırılmış yöntemlerinin değişik şekillerini fark edebilir. Dördüncü nesil savaşlara gittiğimizde ise düşmanlar adeta bir başka şeydir. Aslında bu savaş biçimi, kendi içinde yeni bir şekil değildir. Tarihin başından bu yana bir devlete bağlı olmayan düzensiz savaşçıların (gerilla savaşçıları) varlığı mevcuttur. Fakat genellikle gerilla savaşçıları, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar 1. 2. ve 3. nesil orduların bir parçası ya da bir devletin içinde geniş bir şekilde yayılı isyancılar şeklinde olmuştur. Mao Zedong'la²³ birlikte başlayıp bugüne kadar

¹⁹ Eski ABD askeri görevlisi ve Serbest Kongre Vakfı Kültürel Koruma Merkezi direktörü William Sturgis Lind, "Ruhaniyet Hareketi Savaşı", "Askeri Reform Sorunu", "George W. Bush'un Teröre Karşı Savaşı: Yanlış Strateji ve Kötü Taktikler" ve diğer askeri kitapların yazarıdır.

²⁰ Ghanshyam Singh Katoch, **Fourth Generation War: Paradigm For Change**, Naval Postgraduate School Monterey, California, June 2005? USA, p: 33.

²¹ Dünyanın en ünlü askeri general ve askeri stratejisti olan Carl von Clausewitz 1780'de doğdu ve 1831'de öldü. Savaş teorileriyle ve "Savaş Hakkında" isimli kitabıyla meşhur olmuştur. Bir bilim olarak stratejinin kurucularından biridir.

²² Chet Richards, Adams and Partners, Op Cit, p: 01-02.

²³ Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu Mao Zedong komünist ideolojisiyle ünlüdür.

devam eden ayaklanma ve diğer devlet dışı savaşlar en azından iki sebep nedeniyle daha güçlü ve çok daha tehlikeli hale gelmiştir:

- ✓ Devlet dışı gruplar- El Kaide’den uyuşturucu kaçakçısı kartellerine varan çok uluslu farklı örgütler- örgütsel anlamda yüksek düzeyde karmaşıklık ve büyük ölçekli dağıntık operasyonları planlamasına ve yürütülmesine olanak tanıyan bilgi teknolojisi elde etmeye başlamıştır.
- ✓ Aynı grupların, operasyonlarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları her türlü silahı toplamak üzere giderek daha fazla finansman elde etme imkânına kavuştular. Tek istisna, elde etmek için geniş kapsamlı kolaylıklar gerektiren tanklar, savaş uçakları, savaş gemileri gibi geleneksel silahlardır. Ancak sonuç olarak bu tür silahlar yalnızca aynı silah modeline sahip diğer silahlı askeri güçlere karşı kullanırlar²⁴.

Bu sebeplerden dolayı savaş uzmanları, dördüncü nesil savaşlar olarak adlandırdıkları yeni bir savaş çeşidi ya da nesli belirlediler. Uluslararası çevre, soğuk savaş sonrası bu "modern savaş tarzının" ortaya çıkışında en önemli rolü oynadı. O zamanda beri bilgi ortamının güç ve kapsam açısından önemli ölçüde büyümesi, bilgisayar yoluyla gerçekleşen iletişim ağları, internet ağları, gelişen uluslararası ticaret ve ulusal sınırları aşan suçlar sebebiyle savaş çerçevesindeki esaslar değişmesine yol açmıştır. Bu değişiklikler, ulus devletin ve dilediği denetim ve gözetimi uygulayan güçlerin egemenliğinde bir gerilemeye neden olmuştur. Bu durum devlet sınırlarından bağımsız bir şekilde çeşitli dinlere, etnik grup ve kökenlere yönelime sebep olmuştur. Bu değişikliklere giderek artan kentleşme olgusu ve kaynakların azalışı da eşlik etmiştir.

Çevrenin uğradığı değişiklikler, savaş alanındaki yöntemlerimiz de dâhil insanlığın tüm amaçlarını etkiledi. Dolayısıyla dördüncü nesil savaşlar, ayaklanma ve eski gerilla savaşlarından farklı olarak çevrenin evrimiyle uyumlu bir savaş gelişimi gösterdi. Zira dördüncü nesil savaşların bulunduğu ortam ve çevre daha önce mevcut değildi²⁵. Dördüncü nesil savaş: “Geleneksel olmayan savaştır. Bir bakımda onu, geleneksel savaş tarzının tam tersine ‘isyanın gelişmiş bir şekli’ olarak tanımlamak mümkündür. Bu da klasik savaş anlayışının tam tersidir.²⁶” Bu, “savaş araçları zayıf bir oluşum tarafından daha güçlü bir oluşuma alışılmadık stratejiler ve taktikler kullanmak suretiyle, geleneksel askeri güçlerin zayıf noktalarına saldırarak üstün başarı sağladığı bir savaş şeklidir²⁷.”

Dördüncü nesil savaşlarda barış ile savaş arasında hiçbir ayırım yapılmaz. Bu tür savaşlarda söz konusu ayırım yok denecek kadar net değildir. "Sivil" ve "asker" arasında bir ayırım olmadığı gibi savaş alanları veya açık ve bilinen cepheleleri de yoktur. Bu savaşlarda kültürler de çatışma konusu olabilir. Zira düşmanı yenmek için bu tür savaşlar politik, sosyal, ekonomik ve askeri argümanların karışık bir şekilde kullanılmasına yönelir. Bu savaşlar, devletler, ulus ötesi örgütler, devlet bünyesinde ya da devlet dışı örgütler tarafından da benimsenip gerçekleştirilebilir. Bu durumda bu tür gruplar savaşın iki tarafından biri olarak yer alır ve karşı taraftaki devlet veya düzenli orduya karşı savaştır. Savaşların devlet tekelinde olması henüz yerleşmemiş olan birinci nesil savaş dönemi öncesine geri dönlür. Fakat bu nesil savaş İLE dördüncü nesil savaşlar arasında ikincisinin devrimci gerilla savaşı ve eski moda terörizmin alışmadığı yöntemlere dayanması ve modernizenin

²⁴ -Ibid.

²⁵ - Ghanshyam Singh Katoch, Op Cit, p: 32-33.

²⁶ - Ghanshyam Singh Katoch, Op Cit, p: 21.

²⁷ - Ghanshyam Singh Katoch, Op Cit, p: 33

sağladığı yenilikleri kullanması sebebiyle büyük farklar vardır. Şöyle bir fark daha var ki; askeri amaçlı geleneksel yaklaşımlarla mensuplarına daha iyi bir iletişim kurma, kendilerine özgü direktif, fikir ve vizyonları yayma yeteneği kazandırmaktadır. Ulaşım ve iletişim araçları ile de geniş bir dağılım sağlama ve birimleri koordine etme imkânı tanımaktadır.

Aslında tüm savaş nesillerinin aksine dördüncü nesil savaşlar, merkezî lojistiğe daha az bağlılık, genel hedeflerin olmaması ve yüksek manevra şekli nedeniyle daha fazla dağılma eğilimi göstermiştir. Bu savaşların seyri, savaş ile barış arasında belirgin bir dönem ve savaş cephesinin olmadığını, sivil ile asker arasında herhangi bir ayırım yapılmadığını göstermektedir. Bu, onu önceki nesil savaşlardan çok farklı ve geleneksel ordulardan da yabancı kılar, savaşın devam etme olasılığına rağmen²⁸ çatışma ve operasyonlar olmaksızın kısa ve küçük müdahaleleri yapılır. Kısacası, dördüncü nesil savaşlar zafer kazanmak amacına yönelik şunları yapmaktadır:

- ✓ Düşman gücünü önlemek için basit hileler yoluyla düşman gücünü azaltmak ve kuvvetinden kaçınmak, düşmanın askeri olmayan zayıf noktalarını hedef alarak savaşma iradesini vurmaktır.
- ✓ Düşmanın sahip olduğu cephe ve stratejiden önemli ölçüde farklı asimetrik silahların ve tekniklerin kullanılması.
- ✓ Dördüncü nesil savaşlar, küresel siyasî ve ekonomik çevredeki değişikliklerin sonucunda ortaya çıkan aşağıdaki faktörlerden yararlanmaktadır:
 - Ticaret, göç ve teknolojik entegrasyon yoluyla küreselleşme.
 - Ulus-devlet egemenliğinin yok oluşunun artması ve buna bağlı şiddet tekeli.
 - Kültürel, etnik ve dinî eğilimlerin yükselişi²⁹.

Dördüncü Nesil Savaş Örgütlerinin Çalışma Mahiyeti Ve Özellikleri:

Dördüncü nesil savaş grupları büyük çapta askeri malzemeleri yayamaz, bunlar sabit çatışmalarda asla başka herhangi bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin yenilgiyle bir zafere ulaşmaya çalışmazlar. Bunun yerine düşman ülkeyi konunun basit olduğuna ve savaşmaya değmeyecek nitelikte olduğuna ikna etmeye çalışırlar. 20. Yüzyıl’daki dördüncü nesil savaşların en baştaki başarılı kampanyalarını, örneğin Cezayirliilerin Fransızlara karşı yürüttüğü devrimci kampanyalar (Cezayir kurtuluş savaşı sırasında), ABD’nin Vietnam’daki savaşı ve Sovyetler Birliği’nin Afganistan’daki savaşı. Devrimciler yabancı ordulara karşı temel bir savaşta hiç galip gelmemiş olsa da sonunda bunu başarabilmişlerdir –Devamlı gerçekleştirdikleri devrimler ile- hükümetleri kendi diyarlarına geri dönmeye ve ordularını zarara uğratıp geri çekilmeye ikna etmişlerdir.

Hükümetleri, savaş meydanında hezimete uğratmak yerine güçlerini çekmeye ikna etmek “Bilgi Çağı”nın hedefidir. Dördüncü nesil savaşı uygulayanlar, gerekli ikna seviyesini yakalayabilme uğruna, düşman topluma ve karar vericilerine kendi mesajlarını iletebilmek için, kullanabildikleri tüm bilgi araçlarını kullanırlar. 21. yüzyıla girdiğimiz bir süreçte 4. nesil savaş örgütleri, CNN ve Al Jazeera gibi haber kanallarıyla, aynı zamanda internet siteleri, blok yazıları ve kapsamlı

²⁸ - Ghanshyam Singh Katoch, Op Cit, p: 21.

²⁹ - Ghanshyam Singh Katoch, Op Cit, p: 34.

yazışmalarla, bu gibi mesajların yayılmasında profesyoneldirler. Farkında olmayabileceğimiz bir konu vardır o da bu örgütlerin bahsi geçen bilgi araçlarını, birbiri ile bağlantı kurmada ve bilgi paylaşımında kullanıyor olmalarıdır. Özellikle de neyin işe yarar neyin yaramaz olduğuyla ilgili (ya da ordunun ifadesiyle çıkarılan dersler). Şifreli mesajların paylaşımı veya iletişimde şifreli cümlelerin kullanılması, hatta internet ağında gizlenmiş fotoğrafların kullanılması veya uzman olanların diliyle “**Steganography**” ya da bilgi gizleme olabilir, tıpkı çok sayıdaki bilgi teknolojileri yöntemlerindeki şifreleme ve internetin her yerinde görülen bilgilerin gizlenmesi gibi... Çağdaş bilgi savaşı yaratıcılık ve buluşta çok önemli yere sahiptir, ki 4. nesil savaş örgütlerinin elinde olmayan, kapsayıcı güçler ile ağır ve değerli askeri gereçlerin savaş imkanlarını telafi eder. 4. nesil gruplar, Pentagon gibi en yapısal ve bürokratik örgütlerden daha yeni ve daha hızlı teknikler geliştirebilirler³⁰.

Dördüncü nesil savaş gruplarının zayıf ve karşısında kendisinden daha güçlü bir taraf olmasına rağmen, çok sayıda avantajları vardır. Bunlar yüksek oranda bir esnekliğe sahiptirler, dolayısıyla liderlerinin suikaste uğraması ve ağıın bir kısmının yıkılması diğerlerinin farklı bölgelerde yeni bir liderlik etrafında yeniden doğmasına zemin hazırlayabilir, bu yüzden ağıın sadece hayatta kalması ve çıkarılan derslerle beraber uğruna yan yana savaştığı sabit bir ideoloji ile aynı kültüre sahip olması, yeni ağıın eskisinden daha tehlikeli ve daha esnek olma ihtimali yüksektir. Buna ek olarak 4. nesil savaş grupları, ulus ötesi doğası ile farklılık gösterir. Örneğin herhangi bir operasyon için Afganistan’da izin alınıp, Almanya’da planlanır, Ortadoğu’da finanse edilir ve Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanabilir. Tıpkı 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi... Bu gibi durumlarda ortada intikam alınacak herhangi bir devlet söz konusu değildir veya suçun üstüne atılacağı tek bir millet yoktur. Çalışmasının diğer bir özelliği ise, arkasına gizlenilmesi, kamufle olunması veya başka herhangi bir ihtilaf argümanı olarak kullanmasıdır. Düşmanı askeri olarak güçlü olduğu için 4. nesil savaş gruplarının, ülkelerin ve özellikle de büyük güçlerin ateş güçleriyle karşı karşıya gelerek değil, bu ülkelerin hedefinden uzak kalarak olacaktır³¹.

Bugün askeri uzmanlar ve strateji uzmanları, beşinci nesil bir savaştan bahsetmektedirler. Bu savaş düşmanın özelliklerindeki değişimine farklılık göstermektedir, örneğin güç ve hedefler ile savaşta kullanılan araç ve yöntemler. Düşman ülkeler asimetrik savaş araçlarına ve yöntemlerine başvurmaktadır. Hatta kimlikleri bile belli olmayabilir. Bu kategoriye, Hackerların ve Anonymus’un saldırıları ile elektronik ordular girer, ki bunlar bir ülkenin tüm ekonomisini bozabilirler³². Çalışmamız bu gibi savaşları ele alacak teorik bir çerçeve çizmemizi gerektirmiyor, ancak yakın gelecekte insanlığın göreceği bu gelişmiş savaş türünün ilk belirtilerine değinmek gerekir.

³⁰ Chet Richards, Adams and Partners, Op Cit, p: 02- 03.

³¹ Chet Richards, Adams and Partners, Op Cit, p: 04.

³² Donald J. Reed, **Beyond the War on Terror: Into the Fifth Generation of War and Conflict**, Studies in Conflict & Terrorism, 31, 2008, p: 685.

ii. Saha Analizi: Komşu Coğrafyalarda Türk Askerî Müdahalelerin Durumu ve Sebepleri

Bu bölüm, Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi öncesinde Türkiye’nin bölgede gerçekleştirdiği önemli askeri müdahalelerin bölgesel ve uluslararası bağlamda yapılan analizlerinden sonra Temmuz 2016’ da başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişiminden beri Türkiye’nin yaşadığı siyasi değişimler ve son dönemde Suriye’nin kuzeyinde gerçekleştirilen Türk askerî müdahalesinin arka planı, sebepleri, durumu ve zamanlamasını, uluslararası ve bölgesel dinamiklerle birlikte analiz etmeye çalışacaktır.

1. Çalkantılı Coğrafya: Cumhuriyet’in Ortaya Çıkışından Bu Yana Türkiye’nin En Önemli Bölgesel Askeri Müdahaleleri:

Soğuk Savaş döneminde Türkiye'nin Ortadoğu ve Arap dünyasıyla olan bölgesel ilişkisi çok düşüktü. Nitekim, Türkiye, Araplar arası uyuşmazlıklara, "Arap-İsrail" çatışmasına ve İran-İrak savaşı gibi diğer bölgesel çatışmalara müdahale etmekten kaçındı. Türk hükümeti, yine bu dönemde Arap, İran ve İsrail rejimleriyle çok yakın siyasi ve diplomatik ilişkiler kurmamakla beraber dostane ilişkilerini başarılı seviyelerde korumaya çalıştı. Tek istisna, geçmişte Türkiye ile iki nedenden dolayı gergin ilişkilere sahip Suriye idi. Gerginlik nedenlerinden ilki;1939’dan bu yana İskenderun Sancağı (Hatay), ikincisi; su sorunu. Ancak genel itibarıyla, Türkiye Arap dünyasıyla ilişkileri geliştirmediği gibi, olaylara müdahale etmeksizin düşük seviyeli ilişkiler kurdu³³.

Kurulduğu günden bu yana Türkiye’nin dış politikasında kök salan geleneklerinden biri, bölgesel siyasete ve çatışmalara katılmaktan kaçınma ilkesiydi. Ancak, özellikle soğuk savaş bitiminden bu yana yaşadığı iç siyasetteki uluslararası gelişmeler, onu bölgesel olaylara daha çok önem vermeye, uluslararası siyasette görünmeye ve Ortadoğu'daki komşu bölgelerde ya da eski Sovyetler Birliği’nden ayrılmış Türk/Müslüman dünyasının topraklarına nüfuz ve etki kazandırma girişiminde bulunmaya zorladı. Kafkaslarda yaşanan dağlık Karabağ sorunu, Balkanlarda Bosna-Hersek ve Kosova çatışması, İkinci körfez savaşında olduğu gibi “Ortadoğu” çatışmalarında gerçekleşen olaylardan kaçınmayarak taraf tutmak, dinamik ve aktif bir dış politika izlemek zorunda kaldı.

Ancak geleneksel Türk dış siyasetindeki bölgesel uyuşmazlık ve anlaşmazlıklardan kaçınma ilkesine dramatik ani değişiklik ve onun yerine gelen bölgesel meselelere katılımındaki artış, Türkiye'ye toprak bütünlüğünü tehdit eden yeni zorlukları ve güvenlik sorunlarını beraberinde getirirken, ekonomik ve politik beklentilerini gerçekleştirme ve yerine getirme olanağı sağlamıştır³⁴.

Tehdit ya da tehlikelerin en önemli ve en ciddi kaynağı, Türkiye'nin dış politika geleneğine aykırı bir şekilde davranmak zorunda kaldığı “Ortadoğu’da” siyasi ve güvenlik istikrarsızlığı bulunan bölgelerdir. Soğuk savaşın bitiminden bu yana Türkiye'nin yaşadığı iç ve dış koşullar, Türklerin “Ortadoğu bölgesine” yönelik yaklaşımındaki değişiklikleri önemli ölçüde etkiledi. Türk karar

³³ Sabri Sayari, *Turkey and the Middle East in the 1990s*, Journal of Palestine Studies, Vol. 26, No. 3. (Spring, 1997), p: 44-45.

³⁴ TareqIsmail and Mustafa Aydin, *Turkey's Foreign Policy in the 21st century: A Changing Role in World Politics*, Ashagate Publishing Limited, England, 2003 , p: 18-19.

mercileri, ülkelerinin sahip olduğu belirgin özelliklere rağmen bölgesel ve uluslararası düzeyde pasif bir rol üstlenmesini, bölgesel ve uluslararası çevrenin kendi kaderini ve yönünü belirlemeye terk etmeyi kendilerine yakıştıramadılar, aksine Türkiye, özellikle “Ortadoğu’daki” istikrarsız ve uluslararası çalkantı yaşayan bölgesel çevre sorunları noktasında etkili bir bölgesel güç rolü üstlenmeyi hak ediyordu³⁵.

Burada, Türkiye'nin bölgesel çevresini oluşturmaya yönelik önemli askeri teşebbüslerini tespit edecek olursak Cumhuriyet tarihi boyunca ortaya çıkan dört merkezi konuyu buluruz: Kuzey Kıbrıs askeri müdahalesi, Kuzey Irak askeri müdahalesi, Libya müdahalesinde NATO'nun yanındaki Türkiye'nin önemli rolü, son olarak da daha sonra ayrıntılı olarak açıklayacağımız Kuzey Suriye askeri müdahalesi.

a. Kıbrıs Meselesi:

Kıbrıs, Güney Türkiye kıyılarına yaklaşık 75 km uzaklıkta, farklı istatistiklere göre nüfusunun çoğunluğu %70 ile %75 arasında ve adanın güneyinde bulunan Rumlardan oluşan bir adadır. Türkler ise, ada nüfusunun yaklaşık %20 -25'ini temsil etmekte ve adanın kuzeyinde bulunmaktadır. Bugün Türkiye, Kuzey Kıbrıs'ı tek başına bağımsız bir devlet olarak görürken, Güney Kıbrıs da Birleşmiş Milletler Kurulu tarafından uluslararası alanda bağımsız bir devlet olarak tanınmaktadır.

Ada bugüne kadar 1963 ve 1974 yıllarında iki büyük kriz yaşamış ve bu krizler sırasında Türkiye, dış destek aracılığıyla Rum çoğunluğun uyguladığı baskıdan Türk azınlığı korumayı amaçlayan kilit taraf olmuştu³⁶. 1963'te Türkler Kuzey Kıbrıs'ın bağımsızlığını destekledi ve onu bağımsız bir devlet olarak kabul etti. Türklerin söz konusu tanınması, Türkiye'nin soğuk savaş döneminde Doğu ile Batı arasında uluslararası kutuplaşmalar yaşadığı bir dönemde meydana geldi, dolayısıyla Türkiye uluslararası dengeler üzerinde oynamak ve kendi lehine bölgesel kazançlar elde ederek fayda sağlamak istedi. Türkiye'nin bu tür davranışları Sovyet-Türk yakınlaşmasını ağlarken öte yandan da Batı ile olan ilişkilerini gerginleştirdi. Ülman ve Deknejian, bu sorunla ilgili Türk tutumunu üç faktörle ilişkilendirerek açıklamıştır:

- ✓ Öncelikle Türkler, Türk-Sovyet yakınlaşmasının Rumlara ve Kıbrıslı Rumlara, Türkiye'nin tercih ettiği çözümü kabul ettirmek için ABD ve NATO'ya baskı oluşturacağını düşündüler.
- ✓ İkincisi, bu durum, Türkiye'nin Sovyet desteğini, daha sonra da BM'deki komünist bloğun desteğini kazanmayı sağladı.
- ✓ Son olarak, Türkler, en azından Sovyetlerin tutumunu, tarafsız değerlendirebilme daha sonra da Yunanistan tutumunun sağladığı desteği görmezden gelebilme imkanına sahip oldular.

³⁵ Fakat Türkiye'nin 1990'lı yılların ikinci yarısındaki kademeli ilerleyişi, “Acaba bu yükseliş, "bölgesel güç", "bölgesel hegemonya" ya da "hegemonik bir güç" olarak mıdır?”, çerçevesindeki akademik tartışmaların ilk dalgasını tetikledi. O sırada Türkiye'nin “siyasî icra noktası”ndan “siyasî ürüne”; bir "güvenlik geleceği" nden "güvenlik sağlayıcısına" kadar bölgesel konumunu yeniden gözden geçirmesini sağlayacak hiçbir sözleşme yoktu. Ankara'nın yeni olarak nitelendirilen bir anlayış benimsediği, uzmanlaşmış diplomasi metodunu terk ettiği, Washington'la olağanüstü işbirliğine dayanan sabit ve bireysel politikalarından kaçındığı, bunun yerine bütün komşu ülkelere yönelik yeni ve kapsamlı bir yaklaşım geliştirdiği şeklindeki tartışmalara neden oldu. Bkz: See, Buğra and Others, **Change and**

Adaptations in Turkish Foreign Policy, Seta Publications, First Published 2014, Ankara-Turkey, p: 59-60.

³⁶ Kıbrıs sorunu hakkında daha fazla bilgi edinmek için, Türk Profesör Mustafa Aydın'ın makalelerine bakınız. <http://www.mustafaaydin.gen.tr/search>

Türkiye'nin uluslararası alanda izolasyonu ve kriz döneminde Batı desteğini kaybetmesi göz önüne alındığında Sovyetlerin bu konuda Türkiye ile beraber kendi konumunu güvence altına almak için, bu izolasyonu kırmak ve konumunu desteklemek istemesi en uygun çözüm idi. Belki de bu, ilk başlarda Türkiye'nin başlattığı bir taktikti ama daha sonra dış politikasında uyguladığı pekişmiş bir kanaat haline geldi. Aralarındaki ortak çıkarların artış göstermesine paralel olarak 1965'ten sonra Türkler ve Sovyetler arasında ortak ziyaretler başladı. Ticaret ilişkilerinin hacmi arttı ve Türkiye'ye yönelik Sovyet yardım programı başlatıldı³⁷.

1974'te ABD ile Türkiye arasındaki karşılıklı yükümlülük ve sorumlulukları tekrar gözden geçirecek Kıbrıs krizi daha şiddetli bir şekilde tekrarlandı. Adanın Yunan ile birleştirildiğini ilan eden Atina'daki diktatör askeri darbenin akabinde, haklarında uluslararası terörizm uyguladığı “Hellenik Kıbrıs Cumhuriyet’e” karşı Türk azınlığını korumak amacıyla, Haziran ayında Türkiye adaya operasyon düzenledi. Aynı yılın Ağustos ayında, Türkiye'nin oradaki konumunu güçlendirmeyi amaçlayan ikinci bir Türk operasyonu gerçekleşti. Bu durum, ABD Kongresinin, 5 Şubat 1975'te (1978 yazının sonuna kadar) Türkiye'ye askeri teçhizat gönderilmesinin yasağını hızlandırdı. Buna karşılık, 26 Haziran 1975 tarihinde Ankara, ABD'nin operasyonlarında Türk topraklarını kullanma hakkını askıya aldı³⁸.

Türkiye'nin stratejik ilişkilerinde Batı ve ABD ile olan bu büyük gerginliğe rağmen, Türk karar mercileri, Kıbrıs'taki askeri müdahalelerinin Doğu bloğu ve tarih boyunca onlar için sürekli bir tehdit kaynağı oluşturan Sovyetler Birliği ile yeni ufuklar açacağına farkındaydı. Gerçekten de öyle oldu; 1970'li yıllarda ikinci Kıbrıs krizi ile beraber yinelenen Türk-Sovyet yaklaşması kültürel, Türkiye'yi özellikle Ortadoğu'daki tarafsız ülkelerle yakınlaştırıp iki taraf arasındaki ilişkileri geliştirdi. Dinî, coğrafi ve kültürel farklılıklara rağmen, Türkiye'nin -stratejik ve siyasi nedenlerle- Doğu ile Batı arasında köprü olma ve Arap ülkelerinin yeni pazarlarındaki iş fırsatlarından yararlanma düşüncesi, Türk dış politikasında görülen dönüşüm üzerinde şüphesiz bir etkiye sahipti³⁹. Bunların hepsi Kuzey Kıbrıs adasının askeri kontrolü yönünde askeri baskı uygulamaya karar verdiklerinde Türk karar mercilerinin hesaplamaları kapsamındaydı.

1990'lı yıllarda Kıbrıs krizi, Türkiye'ye karşı batı cephesinde bir karşıtlık yaratmaya devam etti. Yunanistan ile Türkiye arasında da benzer bir algı vardı ve her ikisi de diğeri için doğrudan potansiyel bir tehdit oluşturduğunu düşünüyorlardı. Öyle ki; aralarında ABD'nin arabuluculuğu bile iki ülke tarafından sert bir şekilde eleştirildi. Bununla birlikte, 1994 yılındaki İmia Kardak⁴⁰ krizine Amerikan müdahalesi, Türkiye ile Yunanistan arasında silahlı çatışma çıkmasını önledi. 1999'da iki ülkeyi vuran deprem felaketinden sonra iki ülke arasında zıtlıkların azalması ve bir yaklaşmanın olması elbette Amerika tarafından memnuniyetle karşılandı⁴¹.

³⁷ Mustafa Aydın, Determinants of Turkish ForeignPolicy:Changing Patterns and ConjuncturesDuring the Cold War, Middle EasternStudies, Vol. 36, No: 1, Jan, 200, p: 124.

<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/~faksu/Fuatyayinlar/TDPIldocs/determinantstpd.pdf>

³⁸ VojtechMastny and R. Craig, TurkeyBetween East and West: New Challenges For a Rising Power, Nation WestviueurPress, First Puplicated, 1996, USA, p: 58.

³⁹ Mustafa Aydın, Determinants of Turkish ForeignPolicy:Changing Patterns and ConjuncturesDuring the Cold War, Op cit, p: 125.

⁴⁰ Türkiye ile Yunan arasında tartışma konusu olan Ege Denizindeki birtakım kayalıklardan ibarettir.

⁴¹ Tareqlsmael and Mustafa Aydın, Turkey'sForeign Policy in the 21st century:ACHangingRole in World Politics,AshagatePublishingZimited, England, 2003, p: 33.

Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti iktidara geldiğinde, öncekilerden farklı olarak Kıbrıs meselesiyle fazla ilgilenmedi. Aslında Türkiye ile Yunanistan arasındaki düşmanlık azalmıştı ve Kıbrıs sorunu sadece Avrupa Birliği’ne katılımın önünde bir engel olarak görülüyordu. Bu nedenle iktidar parti, Aralık 2002’deki Avrupa zirvesinde Kıbrıs sorununu çözmesi gerekiyordu. Hükümetin konuyla ilgili stratejik kararı, Türk tarafının barış görüşmelerinin önünde bir engel teşkil ettiği düşünülmemeliydi. Her ne kadar yeni hükümetin söz konusu soruna yaklaşımında bütüncül bir değişiklik gerçekleştirme arzusu içinde olsa da bu durum siyasî bir fırsatçılık değildi. Kemalistler de, bu taktiksel hareketin, Türkiye'nin Avrupa Birliği’ne üyeliği önündeki büyük engeli ortadan kaldırmaya yönelik olduğu sürece kabullenmişlerdi⁴².

Sonuç olarak burada, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde yürütülen Türk askeri müdahalesinde, çarpışan iki askeri kutup arasındaki şiddetli rekabetin belli bir uluslararası çevrenin koşulları tarafından yönetildiğini açıkça görüyoruz. Dolayısıyla, Türkiye'nin hesapları, bu rekabetten millî bir çıkar sağlamak için uygun bir yol bulmaya dayanıyordu. Ayrıca Kıbrıs'a yapılan özellikle ikinci Türk askeri müdahalesi, proaktif savaş ilkesi için uygun bir örnek teşkil etmektedir. Türkiye'nin ifade şekliyle Atina'daki diktatör askeri darbesi ve daha sonra Kıbrıs adasındaki Yunan askerlerinin de katılımıyla Türk ırkına karşı yapılan insanî suçlar, Türkiye'ye göre, ordunun atacağı bir sonraki adımın kalan son bir Türk'ün dahi adadan çıkarılması olacağı ve tüm ada üzerinde kurulacak muhtemel bir Yunan egemenliğinin açık bir göstergesiydi. Böylece mesele, sonsuza dek Türkiye çıkarlarına aykırı ve tek taraflı bir şekilde askerî açıdan çözülecekti. Burada düşman biliniyordu, tehdit açıktı ve emelleri öngörülüyordu. Türklerin tavrı, bu kaderin gerçekleşmesine engel olma amacı güden önleyici bir davranıştı. Türk karar mercileri, Türk milli güvenliğinin tehlikeye girdiğini hissedince proaktif savaş doğal bir çıkış yolu oldu onlar için.

b. Irak Meselesi

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin, Türkiye'nin Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkaslar'daki sınırlarında silahlı çatışmaları ve siyasi şiddeti kovuşturmada belirli bir rol oynamasını isteyince bölgesel güvenlik sorunları Türk-Amerikan ilişkilerinin gündemine girdi. Ankara'nın aktif bir bölgesel dış politika izlemeye yönelik çabaları etkili ve işlevsel oldu. Her iki ülke de bağımsızlık ve bölgesel barışın önemini vurgulayıp statüko değişikliğini tehdit eden bazı bölge ülkelerin yayılcı politikalarına karşı çıktı⁴³. Bu bağlamda, tek kutuplu uluslararası bir çevrede Türkiye'nin yeni bir rolünü adeta sınamak üzere 1991'deki ikinci Körfez Savaşı baş gösterdi.

Türkiye, Saddam'a yönelik koalisyon kampanyasının başarılı olmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Savaştan sonra Türkiye ile ABD arasındaki stratejik işbirliği, Türkiye'nin Güneydoğusunda İncirlik üssüne konuşlandırılmış koalisyon güçlerinin koruması altında "uçuşa yasak bölge"nin kurulması ve Kuzey Irak operasyonlarının gerçekleştirilmesiyle daha belirgin hale geldi. Türkiye ile ABD arasındaki yapılan bu ortak operasyonlar "rahatlama operasyonları" olarak adlandırıldı. Daha sonra Kuzey Irak'taki Kürtleri Saddam rejiminin baskısından korumayı amaçlayan Körfez Savaşı'ndan sonra da "Kuzeyi Gözetleme Operasyonu " adını aldı. Bu operasyon, Türkiye için de büyük oranda tartışmalı bir konuydu.

⁴² Philip Rpbins, Turkishforeignpolicysince2002:between a 'post-Islamist' government and a Kemalist state, International Aff airs 83: 1 (2007), p: 297.

<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/~faksu/Fuatyayinlar/TDPIldocs/24367788.pdf>

⁴³ TareqIsmael and Mustafa Aydin, Turkey'sForeign Policy in the 21st century:ACHangingRole in World Politics, Op cit, p: 30.

Bu operasyonu eleştirenler, bağımsızlık isteyen Kürt isyancı gruplarının varlığı göz önüne alındığında bu durumun daha sonra Kuzey Irak'ta Türkiye'nin doğusundaki toprak bütünlüğünü tehdit eden bir Kürt siyasî varlığının kurulmasına yardımcı olacağını savunuyorlardı. Sürecin destekçileri ise 1990'lı yılların Türk-Amerikan savunma ilişkilerinin gücünü sembolize etmesi bakımından operasyonun stratejik olarak büyük bir öneme sahip olduğunu ve Türkiye'nin, ABD politikasını etkilemek için değerli araçlar sunduğunu öne sürüyorlardı⁴⁴. Örneğin ABD, şimdiye kadar PKK'yı bir terör örgütü olarak sınıflandırıyor. Bunun dışında Türkiye'nin Kürt isyancılara karşı toprak bütünlüğünü korumasını, liderleri Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasının yanı sıra Türkiye'nin onlarla savaşmasını, silahlı Kürt isyancıları yok etmek ve onlarla savaşmak üzere Kuzey Irak'taki Türk operasyonlarını da desteklemektedir.

Buna rağmen ABD, onlara (Kürtlere) ait Kuzey Irak'ta bağımsız bir siyasî oluşumun yükselmesini destekledi. Türkiye ise Kuzey Irak'taki Kürtlerin bağımsızlık eğilimlerine karşı endişeleri vardı, orada onlara ait bir devlet kurulması hususunu reddetti ve kendi toprak bütünlüğünün tehdit algıladığını düşünerek her zaman Irak'ın toprak bütünlüğünü destekledi⁴⁵. Türk büyükelçisi Şükrü Elekdağ, 1996'da yayınlanan Kürt isyancılara yönelik Türk çekincelerini yansıtan bir makale yazdı. Türkiye'nin bundan böyle "iki buçuk cephe savaşı" tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını savundu. İki cephe Yunanistan ve Suriye iken, yarı cephe PKK'ya karşı verilen iç mücadeleyi temsil ediyordu⁴⁶.

1990'lı yılların Kürt sorunu, Türkiye'nin komşuları ile özellikle de Irak ve Suriye ile olan ilişkilerini, daha sonra da bölgesel güvenliği tamamen etkileyen önemli bir mesele haline geldi⁴⁷. Irak Devleti'nin parçalanması, Kürt milliyetçilerinin arzularına ivme kazandırmıştı. Ankara'nın önceliklerini, Irak'ın birliğini korumak, Türk-Irak sınırı boyunca yeniden istikrar sağlamak olarak şekillendirdi. Saddam'ın iktidarı elinde tutmaya devam ettirmesiyle birlikte Türkiye, Birleşmiş Milletlerin Irak'a uyguladığı ekonomik yaptırımları ortadan kaldırmak için diplomatik kanallar yoluyla çabalayarak Irak hükümeti ile ilişkileri normalleştirmeye çalıştı. 1984'te Türkiye ile Irak arasında imzalanan bir anlaşma uyarınca Ankara, seksenli yıllarda Kuzey Irak'ta PKK'yı yok etmek ve bölücü Kürt isyancılarını ortadan kaldırmak üzere çeşitli operasyonlar başlattı. 1995

⁴⁴ Turgut Özal bu krizde, Türkiye'nin bölgesel stratejideki önemini ABD'ye kanıtlamak ve ABD ile sağlam ilişkilerin kurulmasını destekleme fırsatı elde etmek istiyordu. Krizin ilk somut faydası, ABD'nin Kasım 1991'de Türk tekstilindeki kotanın kaldırıldığını ilan etmesi oldu. Ayrıca ABD, Dünya Bankası fonlarında 1.4 milyar dolarlık desteği içeren farklı ekonomik menfaatler de vaat etti. Türkiye askeri bakımdan, 1000 tank, 800 zırhlı personel taşıyıcı ve bir çok roketatar kapsamında 8 milyar dolar değerinde modern silahlar, ABD'nin 40 Phantom F-14 savaş jetinin piyasaya sürülmesine ilişkin sözleri de dahil olmak üzere pek çok faydalar elde etti. Bu destek, Yunan lobisinin şiddetli itirazları nedeniyle 1984'ten beri dondurulmuştur. Bkz: Philip Robens, Türkiye ve Ortadoğu, çeviren: Mikail Necmi Hori, Kurtuba Araştırma ve Dokümantasyon Yayınevi, 1993, ilk Arapça baskı, Limasol-Kıbrıs, s. 89.

⁴⁵ Tareq Ismael and Mustafa Aydın, Turkey's Foreign Policy in the 21st century: A Changing Role in World Politics, Op cit, p: 31-32.

⁴⁶ William Hale, Turkey, The Middle East and Gulf Crisis, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 68, No.4 (Oct., 1992), p: 195.

⁴⁷ Kürt sorunu ve Kürt ayrılıkçıları doğrultusundaki etnik sorun, yabancı gruplar tarafından istismar edilmesi Türkiye'nin geleceğini belirlemede önemli bir rol oynayabilir. Kürt sorununun iç politikayı da içermesi ve bunun ciddi bir mesele haline gelmesini önlemeye yönelik girişimlerin, sorun devam ettiği sürece Türk dış politikasının en önemli endişelerinden biri olduğu açıktır. Bu konuya Batılı müttefiklerinin müdahalesi önlenmeye çalışılmakla beraber Kuzey Irak'taki gelişmelere ilişkin ileri adımlar atılmalı ve burada bir Kürt devleti kurulmasını önlemeye çalışılmalıdır. Bkz: See: Tareq Ismael and Mustafa Aydın,

Turkey's Foreign Policy in the 21st century: A Changing Role in World Politics, Op cit, p: 20-21.

Mart’ında Ankara, PKK’nın Irak’taki üslerini ve lojistik altyapısını yok etmek amacıyla altı haftalık bir operasyonla Irak sınırına 40.000 asker gönderdi.⁴⁸

Bundan sonra Türkiye, PKK tarafından uygulanan şiddetin yükselişine tanık oldu. Örgüt, güneydoğuda gerçekleştirdiği yirmi yıllık gerilla savaşında 35 bin Türk ve Kürt’ün ölümüne sebep olmuştur. 1999 yılında elebaşı Abdullah Öcalan’ın ele geçirilmesinden sonra PKK, tek taraflı bir ateşkes ilan etti ve şiddet geçici olarak durdu. Ancak örgüt, Haziran 2004’te eylemlerini yeniden başlattı. 2006 yılından bu yana PKK, Irak’ın kuzeyindeki Kandil dağlarından hareket ederek Türk topraklarının çeşitli yerlerinde şiddet eylemleri başlattı ve yüzlerce Türk Güvenlik Güçleri mensubunun ölümüne neden oldu.⁴⁹

Erdoğan hükümeti, ABD ordusundan örgütün Kuzey Irak’taki eğitim üslerini tasfiye etmek üzere defalarca yardım istedi. Ancak Washington, buraya askerî bir müdahale gerçekleştirmek konusunda çok tereddütlüydü. Pentagon, Irak’ın farklı bölgelerinde savaşıma ihtimali olan güçlerini Kuzey Irak’a göndermesinin mümkün olmadığını ve ABD’nin PKK’ya müdahalesinin Irak’ın geri kalan bölgelere göre göreceli bir istikrara sahip olan Kuzey Irak’ın istikrarını bozacağını iddia etti. Meşhur Pew kuruluşu tarafından yapılan bir ankette, Türklerin %12’sinin ABD’nin bu iddiasını, çifte standartlarının bir kanıtı olarak gördüğünü ortaya koydu. Amerika, teröre karşı savaşmak için iki devlet (Afganistan ve Irak) işgal etti fakat şimdi PKK terörizmi ile ilgili aynı konuda Türkiye’ye yardımcı olmayı reddediyor.⁵⁰

Demek ki Türkiye halkı, ABD’nin Irak savaşı konusunda endişelerinde haklıydı. Zira bu savaş, Türkiye’nin bölge kaosu karışmasına ve Türk ekonomisinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilirdi. Türk yetkililer ve ordusu da, petrol zenginliklerine sahip olan ve Türkmen azınlığın bulunduğu Türk sınırı yakınındaki Musul ve Kerkük konusunda endişeye kapılmıştı⁵¹. ABD’nin Irak’ı işgali ve Saddam rejiminin çöküşünden sonra bu endişeler de somut bir gerçeğe dönüştü, dolayısıyla bu durum isyancı PKK ile bitmeyen bir çatışmanın yeni bir sayfasını açmış oldu. Irak, uluslararası terörizmin büyük bir kaynağı haline geldi ve çökme ihtimaliyle karşı karşıya kaldı. Bunun yanında İran’ın Irak’ta ve neredeyse tüm bölgedeki nüfuzu, Türkiye’nin bölgedeki çıkarlarına hiçbir zaman hizmet etmeyecek bir şekilde arttı. PKK ise, savaş yöntemine tamamen uygun bir ortam bulmuş oldu.

2001-2005 yılları arasındaki İsveç’in Ankara eski büyükelçisi Anna Dismore, bir Türk siyasetçinin kendisine, 2006’da İsrail ile Lübnan arasındaki savaşın sona ermesinden (aslında bitmemiştir) kısa bir süre sonra bu savaşın, terör örgütleri veya silahlı militanların tam olarak yenilemeyeceğini gösterdiğini ifade etmiştir. Türk ordusu, daha önce vurguladığı gibi PKK ile savaşmak için Kuzey Irak’ı asla tam olarak ele geçirmek istemeyecek. Hizbullah’la "İsrail" örneğinde olduğu gibi de tam

⁴⁸ Sabri Sayari, **Turkey and the Middle East in the 1990s**, Journal of Palestine Studies, Vol. 26, No. 3. (Spring, 1997), p: 47.

⁴⁹ Türkiye, 1980’lerin ortalarından bu yana PKK ile mücadele etmeye başladı. Bedeli çok ağır oldu. Bu savaşlar sonucunda 1984-1999 yılları arasında Türk Güvenlik Güçleri mensubu ve sivil halktan yaklaşık 37.000 kişi öldü. Ekonomik maliyetleri de yüksekti; 1980’lerin ortalarından bu yana PKK ile savaşında Türkiye, 100 milyar dolar harcamıştır. Bkz: See: Banu Eligür, **Turkish-American Relations Since the 2003 Iraqi War: A Troubled Partnership**, Crown Center for Middle East Studies, BrandeisUniversity, May 2006, No. 6, p: 01.

<http://studylib.net/doc/14462649/middle-east-brief-brandeis-university-crown-center>

⁵⁰ F. Stephen Larrabee, **Turkey Rediscovered the Middle East**, Foreign Affairs, ESSAY July/August 2007 Issue.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2007-07-01/turkey-rediscovered-middle-east>

⁵¹ NasuhUslu, **Turkish foreign Policy in The Post-Cold WarPeriod**, Nova Science Publisher, New York, USA, 2013, p: 95.

anlamıyla başarılı bir misyona da ulaşılması pek beklenmez⁵². (Bu, önceki bölümde teorik olarak detaylandırdığımız dördüncü nesil savaşlarına uygun bir örnektir.)

Özellikle 2014’te Şam ve Irak İslam Devleti (DAEŞ) adını taşıyan aşırı uç yeni bir terör örgütü yıldızının yükselişinden sonra Şam ve Irak bölgesinin jeo-askerî haritalarındaki hızlı değişikliklerle beraber Kuzey Irak’taki Türk askeri müdahalesi yenilendi. Zira söz konusu terör örgütü Irak’ın bazı bölgelerini de ele geçirmişti. Öyle ki, Türk ordusunun Irak ve Suriye sınırlarına yönelik askeri hesaplamalarında yeni bir aktörün varlığını göz önünde bulundurmamak zorunda kaldılar. Ekim 2016’da Türkiye, yüzlerce silahlı kuvvetini, DAEŞ tarafından yönetilen Musul’un 12 km kuzeydoğusundaki Irak- Başika’ya konuşlandırdı.

Aynı zamanda Irak yetkilileri, Türkiye’den güçlerini Irak topraklarından çekmesini talep etti. O sırada ortaya atılan sorulardan biri de yapılan Türk askeri müdahalesinin meşru olup olmadığı ile ilgiliydi. Türkiye, müdahalesinin DAEŞ’in gerçekleştirdiği terörist eylemlerin ve Kuzey Irak’taki Musul’da önemli bir alanı işgal etmesinin sonucu olduğunu savundu. Türk askeri müdahalesi bu örgütle savaşmayı amaçlıyordu. Sonuç itibarıyla örgüt, Türkiye sınırına paralel olarak ilerliyor, Türk ulusal güvenliğini ve hâkimiyetini tehdit ediyordu. Ayrıca Türkiye, bu bölgede Türk ırkına mensup bir Türkmen azınlığının bulunduğunu ve DAEŞ örgütü tarafından yapılan iğrenç eylemler sebebiyle hayatta kalma tehdidi altında olduklarını savunuyordu⁵³.

Türkiye’ye göre, Kuzey Irak ve Musul’da PKK’nın bölgede ona karşı yapacağı savaş hareketlerini püskürtmek üzere geçit görevi görebilecek önemli bir alan bulunmaktadır. Türkiye bu örgütü, ulusal güvenliğini doğrudan tehdit eden bir terör örgütü olarak görmektedir. DAEŞ’a karşı savaşma adı altında Sincar’a girdikten sonra PKK, Musul’un batısındaki Sincar bölgesinde üsler ve kamplar kurdu. Türkiye’nin temel korkusu, PKK’nın Kuzey Irak’taki güç boşluğunu doldurmasıydı. Sincar’ın DAEŞ işgalinden kurtulmasına rağmen Irak merkezî hükümeti halen zayıf ve güçsüzdü⁵⁴, bunun sonucu olarak da bölge idaresi silahlı örgütlerin yuvası haline gelmiş olan topraklarını yönetemiyordu. Bu durum Türkiye’yi o topraklara vesayet rolü üstlenmeye ve kendini proaktif koruma altına almaya zorlamaktaydı. Türkiye’nin Kuzey Irak’a gerçekleştirdiği askeri müdahale baştan beri aynı anda kendi topraklarında yapılan silahlı şiddet eylemlerine karşı proaktif ve koruyucu bir müdahaledir⁵⁵. Bölgedeki silahlı örgütlerin kendi topraklarında eylem alanlarını genişletme arzusunu açıkça ifade etmeleri ve bunun için sadece uygun bir zamanı beklemeleri nedeniyle proaktif hamledir.

Tehlike buradaki şekliyle biraz tanıdık gelmiş olabilir; hareket yeri ve zamanı bilinmemektedir. Söz konusu Türkiye müdahalesi aynı zamanda koruyucudur. Türkiye, bu örgütlerin bölgesel ve uluslararası faktörlerin desteğinden yararlandığını bilmesine rağmen şu anda sınırlı yeteneklere

⁵² Ann Dismorr, **TurkeyDecoded**, Saqi First Published 2008, Beirut-Lebanon, p: 183.

⁵³ Saeed Bagheri, **Turkish Military Intervention in Mosul: A Legal and Political Perspective**, Blog of the European Journal of International Law, January 27, 2017, p: 01.

https://www.researchgate.net/profile/Saeed_Bagheri7/publication/313108932_Turkish_Military_Intervention_in_Mosul_A_Legal_and_Political_Perspective/links/58908cbbaca272bc14be4f6b/Turkish-Military-Intervention-in-Mosul-A-Legal-and-Political-Perspective.pdf

⁵⁴ – Ibid, p: 02.

⁵⁵ Geçtiğimiz Eylül 2017’de Irak’ın Kürdistan bölgesindeki referandum sonuçlarının etkisiyle topraklarının güvenliği ve ulusal güvenliğine yönelik Kuzey Irak toprakları tarafından gelmesi muhtemel, topraklarının güvenliği ve ulusal güvenliğine yönelik tehditler ve tehlikelere dair Türkiye’nin korkuları yineleni. Türkiye, Mesud Barzani liderliğindeki Türkiye Kürdistan Demokratik Partisini düşman olarak kabul etti. Bu referandumun meşruiyetini reddeden Bağdat hükümetini destekledi. Türkiye’de bir kriz durumunda askeri müdahalenin yenilenme olasılığı gündeme getirildi.

sahip olduklarının farkındadır. Bu yüzden Türkiye, onları tehlikesi artmadan ve çeşitli devletler tarafından desteklenmesi nedeniyle kontrol altına alınamaz hale gelmeden önce doğmadan boğmaya çalışıyor. Türkiye'nin, şiddete başvuran bu silahlı askeri örgütlere karşı savaşı, önceki bölümlerde teorik olarak aktardığımız Dördüncü Nesil savaşların yaşayan bir örneğidir. Her iki taraf için de kazanan ve kaybeden hesaplar, belli bir zaman ve mekânda her zaman iki tarafın koyduğu kısa vadeli hedefler bağlamına tabidir. Fakat burada kesin olan, Türkiye'nin çok karmaşık bir bölgesel çevrede bu tür örgütlere karşı yürüttüğü mücadelelerin ve savaşların zorluğudur. Türkiye, kapsamlı bir bölgesel ve uluslararası çözüm bulmak için çalışmazsa uzun vadede ekonomik ve askeri potansiyelinin büyük kısmını harcayacak ve her zaman ona ve hatta dostuna dahi düşman olan bölgesel ve uluslararası güçlerin elinde buruşuk bir kâğıt ve şantaj kartı olarak kalacaktır.

C- Türkiye ve NATO’nun Libya’ya Askeri Müdahalesi :

Daha önce Türkiye birçok durum ve yerde NATO güçleri arasında yer aldı. NATO’nun stratejik bir müttefiki olarak Türkiye; Bosna Hersek, Kosova ve Afganistan gibi kendisiyle bir şekilde bağı olduğunu düşündüğü kriz bölgelerinde bulunmuştur. Ancak Libya örneğinde Türkiye’nin tutumu, Türkiye-Erdoğan vizyonuyla ortaya çıkmış, bu vizyona göre demokrasinin Ortadoğu’daki istikrar, güvenlik, refah, sosyal refah ve ekonomik entegrasyonun gerçekleşmesinde önemli ve kesin bir rolü vardır. Bu durumda Türkiye kendine özgü model bir demokrasinin inşa edilmesi yolunda kendi başına bir yol belirleyecek, bölge ülkelerinin de buna uymaları gerekecekti. Dolayısıyla Türkler NATO’nun Libya’ya müdahalesine içeriden bir değişim yerine, demokrasiyi engelleyecek dışarıdan gelen bir değişim olacağı için karşı geldiler. Özellikle eğer güç yoluyla dayatılırsa... Çünkü Erdoğan Hükümeti Amerika’nın 2003’teki askeri müdahalesi sonrası Irak’ın ne hale geldiğini görmüştü.

Libya’ya yapılan askeri operasyon Türkiye dahil herkese ABD’nin Irak’a müdahalesinin Saddam Hüseyin sonrası neticelerini hatırlattı. Bölgesel istikrarsızlığa neden olan, terörün yayılması, milliyetçilik, krizler ve iç savaşlardır. Bu yüzden Türkiye hükümeti herhangi bir demokratikleşme ve siyasi reformun dışarıdan dayatılan değil yerel olması gerektiğine inanıyordu⁵⁶. Kendini yönetimin değiştirilmesinde aktif bir güç olarak sunmakta tereddüt içindeydi, zira Muammer Kaddafi Mısırlı mevkidaşı Hüsnü Mübarek gibi yenilgiye uğramak istemiyordu. Bununla birlikte Türkiye’nin ekonomik, ticari ve yatırım çıkarlarının yanı sıra Libya’da Mısır’a kıyasla çok sayıda Türk işçi bulunması, Ankara’yı çok daha temkinli bir yaklaşım sergilemeye zorladı⁵⁷. Bu konuda Al-monitor yazarı Fehim TAŞTEKİN 2015 yılında kaleme aldığı bir yazıda şöyle söyledi; 1973’ten itibaren Türk mühendisler Libya’da 29 milyar dolar değerinde yaklaşık 565 proje üstlendi. “Arap Baharı”ndan sadece 2 yıl önce Türk mühendislik şirketleri Libya’da 8 milyar dolar değerinde 124

⁵⁶ Kılıç Buğra Kanat and Others, *Politics and Foreign Policy in Turkey, Historical and Contemporary Perspectives*, Seta Publications, 2015, Ankara-Turky, p: 163.

⁵⁷ Ziya Öniş *Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest*, Insight Turkey Vol. 14 / No. 3 / 2012, , p: 52- 53.

http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/insight_turkey_vol_14_no_3_2012_onis.pdf

proje elde etti. O dönemde Libya’da bulunan Türk kuruluşların değeri; varlıklar, senetler ve tazminatlar olmak üzere 2.5 milyar dolar olarak değerlendiriliyordu, aynı zamanda 1.4 milyar dolar alacakları yanında 2011’de Libya bankalarında yaklaşık 100 milyon dolarlık Türk fonu bulunuyordu. Bu dönemde yüksek petro-dolar gelirleri nedeniyle, Libya yönetiminin yurtdışında 100 milyar dolarlık yatırım yapacağını açıklaması, Türk liderlerin hayallerini canlandırdı⁵⁸.

Ekonomik-ticari faktör dışında, Türkiye son yıllarda Kuzey Afrika Bölgesinde nüfuzunu artırarak Fransızların oradaki geleneksel çıkarlarını tehdit etmeyi başarabilmiştir. NATO’nun Libya’ya müdahale etmesi kararına karşı gelmenin arkasında, Türkiye’nin bölgedeki Fransız nüfuzunu sınırlamak vardı. Zira Fransa bu askeri müdahalenin başını çekmekteydi. Tüm bunlar Türkiye’nin ilk başlarda NATO ile birlikte hareket ederek Kaddafi’nin askeri olarak devrilmesi konusunda tereddütte kalmasına neden olmuştur. Türkiye ilk başlarda Libya’ya askeri operasyon düzenlenmesi konusunda NATO’ya destekçi olmada tereddüt yaşamıştır. Bu yüzden Türkiye, Libyalı muhalifler tarafından büyük oranda eleştirilere maruz kaldı. Aynı şekilde uluslararası kamuoyu tarafından, pasifliği ve mevcut rejime karşı toleransı nedeniyle benzer eleştirilere maruz kaldı. Türkiye daha sonra, Kaddafi sivillere karşı acımasızca askeri güç kullanmaya başlayınca tutumunu değiştirdi. Aynı zamanda NATO operasyonunun insani olacağını ve amacının vahşi rejime karşı geniş çapta sivilleri korumak olduğuna inandığı için⁵⁹ bu şekilde yaklaştı.

Dolayısıyla Türkiye’nin ileriki süreçte NATO’nun Libya’ya askeri operasyon düzenlemesine destek vermesi, Libya halkının yaşadığı insani dramın sonlandırılması (İnsancıl askeri operasyon) açısından haklı bir gerekçe olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda Libya halkının ve çoğunluğunu temsil eden muhalefetin haklı talepleri açısından Türkiye son yıllarda bu halkın zihninde edindiği iyi imajı yıkmak istemiyordu. Özellikle de Sn. Recep Tayyip Erdoğan’ın Mavi Marmara gemisi ve İsrail’in eski Başbakanı Şimon Perez’e karşı Davos zirvesindeki söylemleri söz konusu olduğunda, ki bu durum daha sonra kendisinin İslam dünyasında bir kahraman olarak görülmesine neden olacaktı. Bu duruma aynı zamanda Türk-Amerikan-Batı stratejik ittifakının harekete geçirilmesi açısından veya Türkiye ile NATO arasında rol değişimi açısından bakılabilir. Bu durumda Türkiye “Ortadoğu ve Kuzey Afrika” daki yeni rolünü aktifleştirecek, bunun karşısında ise NATO komşu bölgelerde müttefiklerin, istikrarını istedikleri kendilerinin hareket etmesi açısından önemli bir alan olan bölgelerdeki müttefiklerinden sağlayacağı faydalara bakacaktır, zira son zamanlarda uluslararası düzenin içinden geçtiği değişimlerin sebep olduğu NATO’nun idari yapısında meydana gelen çok sayıda değişim söz konusudur.

⁵⁸ Barın Kayaoğlu, *Why Turkey is making a return to Libya?* Al-monitor, June 2016, Washington DC.

<https://www.almonitor.com/pulse/tr/originals/2016/06/turkey-libya-economic-interests-ankara-tripoli-embassy.html>

⁵⁹ Ziya Öniş *Op Cit.*, p: 54.

D- Türkiye mevcut Körfez kriziyle karşı karşıya, bu durum Türkiye’nin Askeri müdahalelerinin yeni bir yöntemi midir?

Ocak 2017’de Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri liderliğinde bir grup Arap ülkesi Katar ile diplomatik ilişkilerini kesti, gerekçe ise Doha’nın bazı düşman terör örgütlerini desteklediği ve Körfez’deki Esas düşman İran ile ittifak kurmasıydı. Bu ilişki kesme meselesi daha sonra genel bir ambargoya dönüşecek ve bu ambargonun kalkması için ise Katar’a 13 maddelik bir talep listesi dayatılacaktı⁶⁰. Bir ilk olarak Türkiye, körfezdeki en yakın müttefiki olan Katar’a askeri güç ve araç gönderdi ve orada Arap ülkelerindeki ilk askeri üssünü kurdu. Bunu söz konusu durumu reddettiğini beyan etmek için yaptı, aynı zamanda böyle bir durumun “İhanet ve İslam ilkeleriyle çeliştiğini” açıkladı. Türkiye’nin bu davranışını ancak “proaktif“ bir şekilde müttefiki korumak için atılan “proaktif bir davranış” olarak okuyabiliriz. Çünkü Türk karar vericileri Abluka ülkelerinin, bir müttefiki işgal edeceği ve bu durumda Türkiye’nin Körfez ve Şam’daki çıkarlarına doğrudan zarar vereceğini düşünüyordu, çünkü Son yıllarda Katar dış politikası Türk dış politikasıyla bir uyum içerisindeydi. Bu yüzden Türkiye bu defa Ortadoğu’da olup olmama tehlikesi altında bulunan müttefiklerinin milli çıkarlarını koruma ve garanti altına almakla mükellef olduğunu ortaya koydu. Zira BAE, Amerika Birleşik Devletleri’ni, Katar’da bulunan Liderlik Üssü’nün merkezini, Katar’ın güvenlik açısından açıkta kalması ve gelecekte kendini garantiye alacak bir müttefik bulamaması için kendi topraklarına taşınması teklifinde bulundu. Bunlar Türkiye’nin Mısır’da kendine müttefik birini yani Muhammed Mursi’yi, karşı koyamadığı bir askeri darbe sonucu kaybetmesi sonrası meydana geldi. Kuşku yoktur ki Türk karar vericiler, bu adım ile Arap komşularında, gelecekte problemlerin sıfırlanması, bu ülkelerle işbirliği ilişkilerinin kurulması ve buralardaki ekonomik yatırımların korunması için yürüttüğü diplomatik çabalara yardımcı olmayı hedeflemektedir. Buradaki soru şu: bu gibi “proaktif davranışlar” ile Türkiye, dostları koruyacak ve düşmana korku salacak yeni bir bölgesel güvenlik şemsiyesi olarak, bölgesinde yeni bir yöntem mi belirliyor? Veya şöyle diyelim: böylesine bir yaklaşımı öngörülebilir gelecekte uygulayabilmesi için gerekli ekonomik imkanlara, askeri güce ve siyasi iradeye sahip midir? Bu sorulara ancak gelecekteki gelişmeler ile cevap bulunabilir.

⁶⁰ Giorgio Cafiero, **How Turkey fits into the Qatar puzzle?** Al-monitor, July 2, 2017, Washington DC.

<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/07/turkey-military-qatar-crisis-egypt-saudi-arabia-uae.html>

2. Yakın tehditler: Suriye Krizi ve Mevcut Türk Askerî Müdahalesi

Bu kısım, Suriye’deki kriz öncesinde, kriz başlangıcında ve kriz ortasında Kuzey Suriye’ye gerçekleştirilen Türk askeri müdahalesinin gidişatını ve bağlamını; şu anda Türkiye’nin Suriye’nin Kuzey’inde kilitlenmiş olduğu savaşların askeri müdahale modelini ve askeri niteliğini açıklamak suretiyle ele almaktadır.

A. Kriz Öncesi

2002’de Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldiğinde, Suriye Ortadoğu’daki "sorunlu" ülkelerin sonuncusu olarak görülüyordu.⁶¹ Erdoğan hükümetinin yetkilileri, Suriye ile olan ilişkileri olumlu yönde etkilemek için yoğun bir diplomatik girişimde bulundular. 2005 yılında Suriye rejimi Lübnan’da Hariri’yi öldürmekle suçlanırken Türkiye, Suriye’yi uluslararası araştırmacılarla aktif bir şekilde işbirliği yapmaya teşvik etmiştir. Türkiye, Bush yönetiminin ciddi muhalefetine rağmen Suriye ile olan bağlarını güçlendirmek için uğraşıyordu⁶². PKK’yı kendi topraklarında desteklemeyi durdurmazlarsa Türkiye’nin Suriye’ye yönelik istilayla tehdit edilmesine varan Türkiye-Suriye ilişkileri geçmişe kıyasla 2005 yılında belirgin biçimde gelişmişti. PKK lideri Öcalan tutuklanıp AKP bu konuda bir karara vardıkdan sonra 2005 yılında Beşar Esed Ankara’ya ziyarette bulundu. Bu ziyaret, 1946’da Suriye’nin bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Suriye cumhurbaşkanının Türkiye’ye gerçekleştirdiği ilk ziyaretiydi.

Türkiye-Suriye ilişkilerindeki değişim, Şam’ı Kürt milliyetçilerinden doğrudan gelmesi muhtemel olan tehditlere karşı korkmaya sevk etti. Zira Kürt azınlık, Türkiye, İran ve Irak’ta olduğu gibi Kuzey Suriye’de de bulunmaktaydı. Türkiye’nin Suriye ile olan yaklaşması Washington’la olan ilişkileri de sıkıntıya soktu. Suriyeli yönetimiyle diyalog kurmaya çalışan Clinton yönetimi ile yaşanan gerginlikler pek güçlü değildi fakat Suriye’yi tek başına bırakmak ve onu şer odaklı bir devlet olarak sınıflandırmak isteyen J. W. Bush yönetimi ile gerilim güçlendi. Bu gerginlik, ABD’li yetkililerin Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ı

⁶¹ Ak Parti’nin iktidara gelmesinin ilk yıllarında Türkler, Arap komşuları ile yakın ilişkiler kurmak ve onlarla olan sorunlarını sıfırlamak istiyordu. Erdoğan, başa gelişinden bu yana bölgesel konulardaki Türk perspektifini açıklayarak Arabistan bölgesindeki pek çok ülkeyi ziyaret etti. Örneğin, Beyrut’taki Arap Ekonomik Forumu’nda Erdoğan, Arap ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurma ve iki tarafı arasında ticarî ilişkileri genişletme çağrısında bulundu. Mart 2006’daki Hartum zirvesinde Erdoğan, Türkiye, üniversitede "daimi misafir" statüsüne sahip olarak Arap Devletleri Zirvesine katılan ilk Türk başbakanı oldu. . Gözlemcilerin belirttiği gibi, Erdoğan, Müslüman kardeşlik söylemine başvurmak yerine, Arap ülkeleriyle olan ilişkilerini pratik adımlarla başlatmıştır. Türkiye’nin yeni ve bağımsız siyasî politikaları ve diplomatik açılımları Arap dünyası üzerinde önemli bir etkiye sahip oldu. Birçok Arap aydın AKP tarafından somutlaştırılan, İslamî ilkeleri ve demokratik değerleri birleştirmenin yeni bir yolunu buldu. Bu, Türkiye’den Arap dünyasına verilen çok pratik ve olumlu bir mesajdı. Öte yandan, Arap ülkeleri Türkiye’ye olumlu bir açılım getirdi. Örneğin, Arap Birliği, Brüksel’de diplomatik temsilciliğini sunduğu örgütlerden birinde Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılımına verdiği desteği dile getirdi. Ekim 2005’te Türkiye’nin birliğe katılım müzakereleri sırasında daha önce benzeri görülmemiş bir Arap desteği başlamıştı. Arap dünyası, Türkiye’nin Avrupa ile yakın ilişkilerini geliştirmenin önemli bir parçası olacağını umuyordu. İki taraf arasındaki ilişkileri güçlendirmek için çok pratik adımlar atıldı. Ekonomi ve ticaret mekanizmaları buna uygundu çünkü tarafların her birinin özellikle de enerji konusunda birçok projeye ihtiyacı vardı. Türkiye, özellikle son yedi yılda komşularla “sıfır problem” ilkesini başarıyla uygulamıştır. Bkz: Graham G. Fuller *The New Turkish Republic: Turkey as a Pivotal State in The Muslim World*, United State Institute of Peace Press, 2008, Washington D.C, USA, p: 70.

⁶² Ann Dismorr, Op cit, p: 186.

Şam'ı ziyarette bulunmaya ikna etmeye çalıştığı 2005 baharında açıkça görüldü. Her iki yetkili de Washington'da korkuya neden olan Türk bağımsızlığını göstermeye çalışma konusunda sıkı durdu. Ancak Türkiye'nin Washington aracılığıyla Şam ile diyalog girişimi koordine etme çabaları Washington ve Ankara'nın Şam'a yaklaşımındaki gerginliği azalttı⁶³.

b. Krizin başlangıcı:

Türkiye, Suriye ile “sıfır sorun” politikasını başarıyla yürüttü ta ki, "Arap Bahar Dalgaları" Şam'a gelip bu çabayı kesintiye uğratana kadar. Bunun sonrasında Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esed, kendisini iktidardan indirmeye çalışan Türkiye için bir numaralı düşman oldu. Suriye krizinin başlamasından üç yıl sonra meselenin uluslararası boyutu da açıkça ortaya çıktı. Sonuçları, özellikle PKK ve Kuzey Suriye'ye uzanan kolları ile ilişkisi nedeniyle Türkiye için doğrudan bir tehdit kaynağı haline gelmişti. Başlangıçta, PKK meselesi- Suriye krizinden önce- Türkiye'nin Suriye'yi her zaman kuzeydeki Kürt isyancıların kaynağı olarak görmesi sebebiyle Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkileri bozan en önemli konulardan biriydi. Nitekim Esed rejimi, kendilerine (Kürt isyancılara) koruma ve destek sağlıyor ve elebaşlarını Abdullah Öcalan'a ev sahipliği yapıyordu⁶⁴.

Türkiye, müttefiki olan muhalefet güçlerine eğitim ve tedavi kamplarını sağlamasının yanı sıra silah ve mühimmat desteği verme politikasını devam ettirdi. Ancak bu durum krizi sona erdirmek ve sınırdaki isyancı askeri milislere engel olmak için yeterli değildi. Haziran 2014'te DAEŞ, "Hilafeti" ilan edince, Türkiye'nin Suriye krizine yönelik dış politikası önemli ölçüde değişti. Ağustos 2014'te Rakka şehri düştü ve DAEŞ'in Suriye'deki talepleri arttı. DAEŞ'in yaptığı vahşetler nedeniyle birçok Suriyeli Türkiye'ye göç etti. DAEŞ ve benzeri radikal örgütlerin ilerleyişi çatışmanın parametrelerinin dönüşümüne yol açtı. Eylül 2014'te ABD koalisyonu, Suriye'de DAEŞ'i yok etme amaçlı hava saldırıları başlattı. O zamanlar, 2015 yazında rejimin düşme ihtimali söz konusuydu. Bu durum, Rusya'nın 2015 Eylül ayında doğrudan DAEŞ ile çatışmaya müdahalesine yol açtı. O sırada Rus ve İran'ın DAEŞ ile savaşmak üzere çatışmaya karışması haklı görüldü. Bu koşullar altında, rejimin düşme ihtimali çok zor ve sorunlu hale geldi. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, Obama yönetiminin DAEŞ ile alternatif bir saha savaşı doktrininin bir parçası olarak Kürt Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve Kadın Koruma Birliklerinin (YPG) silahlı kanadına destek vermeye başladı.

Sonradan ortaya çıkan bu gelişmeler, Türkiye'nin Suriye politikasını baltaladı. Nitekim başlangıçta DAEŞ karşıtı koalisyona katılmakta tereddüt etti Türkiye ve sınır kontrolünü yavaşlatması koalisyon ülkelerinin eleştirilerine yol açtı. Bununla beraber Türkiye, bugün birçokları tarafından Suriye sahnesinde radikal İslamcı grupların bir parçası olarak görülen Arap ve Türkmen muhalefet gruplarını Esed rejimine karşı desteklemeye devam etti⁶⁵. PYD'ye gelince, DAEŞ karşıısındaki

⁶³ F. Stephen Larrabee, *Turkey Rediscovered the Middle East*, Op cit.

⁶⁴ Sabri Sayari, Op cit, p: 47.

⁶⁵ O zaman Ankara'nın DAEŞ' i Kuzey Suriye'de bir Kürt jeopolitik koridorunun oluşmasını engellemek için stratejik bir hareketin parçası olarak desteklediği iddia edildi. Ankara bunu şiddetle reddetti ve 24 Temmuz 2015'te PKK'nın yanı sıra yeni bir savaş kampanyası başlatarak DAEŞ ile savaşını sürdürdü. Suriye sınırına ilişkin yeni Türk güvenlik standartlarını ilan etti. Ankara Ekim 2014'ten beri DAEŞ' in bir terör örgütü olarak faaliyet gösterdiğini ifade etti. O zamandan bu yana terörle mücadele etmek üzere uluslararası topluluklar tarafından düzenlenen askeri kampanyalara katılmaktadır. Ayrıca Ankara, DAEŞ' e karşı yaptığı mücadelesinde Suriye Kürtleri ile beraber savaşmak için Irak

başarısı nedeniyle fena sayılmaz bir popülarite elde ederek ülkenin kuzeyindeki geniş alanlara hükmetme yeteneğine sahip oldu. PKK'yı Türkiye'de devlete karşı yeni bir savaş açmaya iten sebep de buydu⁶⁶.

Bütün bu tehditlere ek olarak Türkiye'nin, kendi hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle Kasım 2015 yılında düşürdüğü Rus uçağı krizi, Rusya'nın Ankara düşmanı Esed rejimi lehine olan askerî müdahalesi ve Suriye'deki müttefikini "yabancı herhangi bir saldırıdan" korumak üzere koruyucu bir hava kapağı oluşturması nedeniyle, Türkiye, Kuzey Suriye'de hareket edemez hale geldi. Bu aşamada Türkiye, Suriye politikasında giderek daha fazla izole olur hale geldi. Suriye krizinde söz sahibi iki temel devletin, yani Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya, ateşkes anlaşması üzerine Şubat 2016'da Türkiye durumu daha da kötüye gitti. BM Güvenlik Konseyi, saldırgan eylemlerin durdurulmasına dair yol haritası belirleyen bir anlaşmayı kabul etti. Anlaşmayı yapan iki devlet, bu ateşkesin ayrıca DAESH ve el-NUSRA örgütlerini de kapsamaktaydı. Bu anlaşma, Türkiye'yi sıkıntılı ve zor bir konuma getirdi. Bunun sonrasında Türkiye ile PYD'yi bir terör örgütü olarak sınıflandırmayı reddeden ABD arasında da bir anlaşmazlık baş gösterdi. ABD, PYD'nin DAESH'a karşı savaşta kullanılması fikrini desteklerken, Türkiye bunu reddetti ve PYD'yi bir terör örgütü olarak niteledi⁶⁷.

C. Krizin Ortasında:

Türkiye'nin bu krizdeki konum ve çıkarlarına karşı kurulan bu bölgesel ve uluslararası durum karşısında Ağustos 2016'da Kuzey Suriye'ye krizin gelişimine yönelik Türk dış ilişkilerinin yeni bir safhasının başlangıcını müjdeleyen Türk askerî müdahalesi (Fırat Kalkanı Operasyonu) başladı. Bu yeni evre, Türkiye'nin çatışma araçlarında yeni bir değişikliğe gidildiğini göstermektedir. Nitekim önceden Suriyeli muhalif kuvvetleri desteklemekle yetiniyorken, şimdi Kuzey Suriye'de askerî müdahalede bulunmayı seçti. Bu kez, DAESH'ın Türk sınırında bulunan tek bölgesine yapılan saldırılarda oradaki muhalif güçleri desteklemek için özel kuvvetler ve tanklar gönderilmiştir.

O zamanlar, Türkiye Amerikan savaş uçakları tarafından sağlanan hava desteğinin yanı sıra askerî müdahale için ABD de yeşil ışık yaktı. Operasyonun ilk saatlerinde muhalif savaşçıların DAESH'e karşı zafer kazandıklarını ilan etmeleri ile operasyon kısa sürede sona ermiştir. Türkiye, Cerablus'u 2013'ün Eylül ayından beri kontrol altında tutan DAESH'ten temizleyerek özgürlüğüne kavuşturma hedeflerini gerçekleştirmeyi başardı. Cerablus, Türkiye sınırına komşu olan ve Türkiye'ye göre mülteciler için güvenli bölge olarak kurulacak önemli bir şehirdi. Türkiye, Cerablus'un batısına yönelerek sınır bölgesini DAESH'ten kesin olarak "temizleme" niyetini açığa

Kürdistanı'ndan gelen Peşmerge güçlerine silah ve çeşitli diğer destekler sağladı. Türkiye ayrıca, Ankara tarafından uygulanan "sıfır tolerans politikası (*Zero Tolerance Policy*) gibi güvenlik planlarına ek olarak, peşmergelerin Türkiye topraklarından geçmesine izin verdi. Suriye sınırındaki güvenliği artırmak için bir çok önlem alınmasını kabul etti.

BKZ: Murat Yeşiltaş, *Neighboring a Civil War: Turkey's Border Security With Syria*, SetaFoundation For Political, Economic and Social Research, October 2015, No: 17, Ankara-Turkey, p: 08-09.

http://file.setav.org/Files/Pdf/20151028162016_analysis_17.pdf

⁶⁶ MelihaBenliAltunışık, *The Inflexibility of Turkey's Policy in Syria*, IEMed. Mediterranean, Yearbook 2016, p: 43.

<http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxiu>

[adjunts/anuari/med.2016/IEMed_MedYearbook_2016_keys_Turkey_Syrias_Policy_Benli_Altunishik.pdf](http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxiu/adjunts/anuari/med.2016/IEMed_MedYearbook_2016_keys_Turkey_Syrias_Policy_Benli_Altunishik.pdf)

⁶⁷ MelihaBenliAltunışık, *Ibid*, p: 44.

vurduğunda bu savaşın Suriye'deki Türk-Amerikan işbirliğinin yeni bir aşamasının başlamasının iyi bir göstergesi olduğu zamanlarmış gibi görünüyordu. Bununla birlikte, bu işbirliğinde göze çarpan sorun, Türkiye'nin PYD örgütünü kendi milli güvenliğine yönelik doğrudan tehdit oluşturan bir terör örgütü, aynı zamanda kendi topraklarında saldırılarda bulunan PKK'nın da bir kolu ve uzantısı olarak görürken, Amerika Birleşik Devletleri'nin PYD'yi DAESH ile mücadelede kullanmak istemesidir.⁶⁸

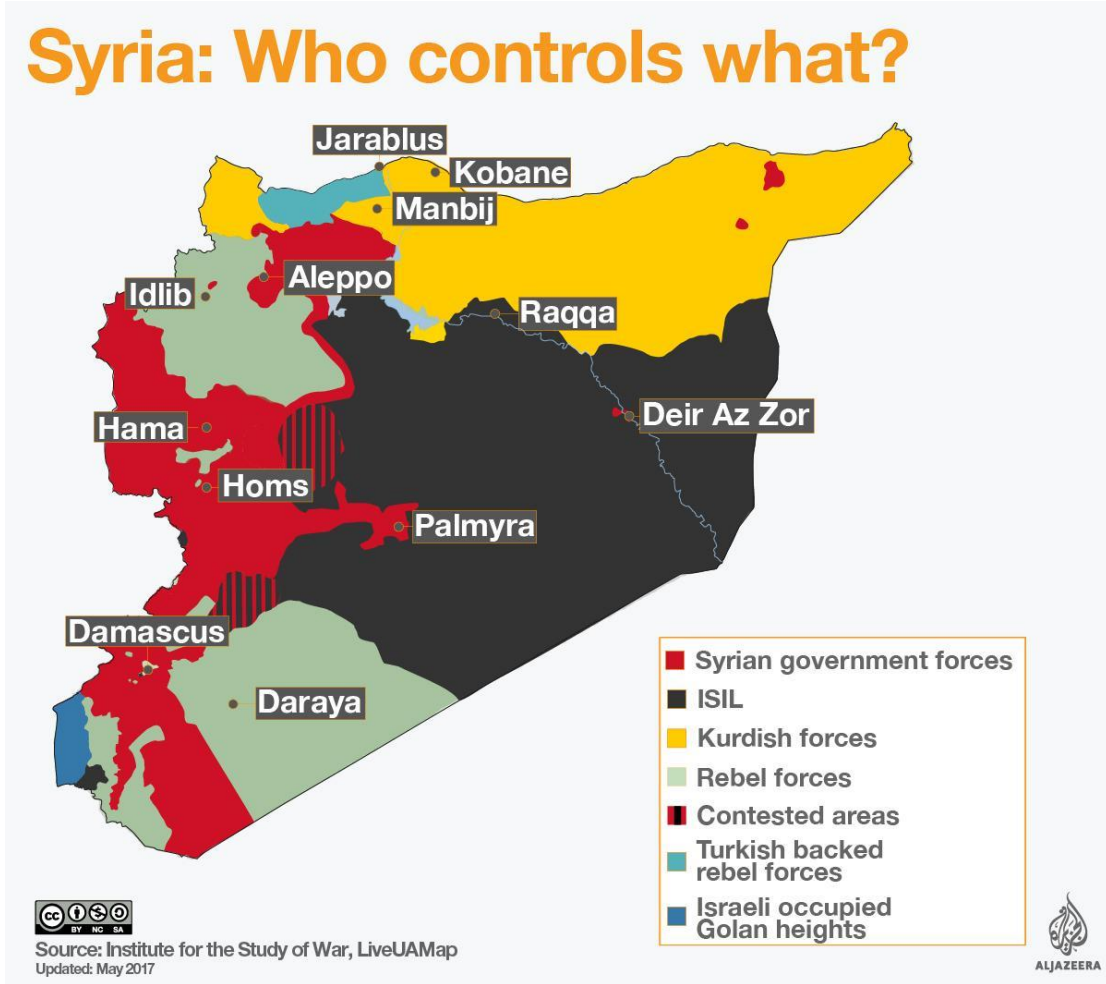
Bu konu, Türkiye ile ABD arasında, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump'ın 2017 Mayıs ayında DAESH ile mücadelede PYD'nin ve askerî kanadı (YPG)'nin rolü üzerine yaptıkları toplantı sonrasında zirve noktasına gelinen bir gerilime sebep oldu. Özellikle de Türk savaş uçaklarının, 23 Nisan 2017'de Türk-İrak-Suriye sınırındaki PYD üslerini imha etmesi sonrası... Trump'ın, PYD'yi silahlandırarak Rakka'da DAESH ile savaşta bu örgütü kullanmaya dair bir planı bekleniyordu. Taktiksel olarak ABD DAESH ile mücadelede PYD'den daha uygun ve elverişli bir yapı bulamayacak, ancak stratejik olarak, ABD'nin stratejik bir müttefiki olan Türkiye ile arasında bölgedeki bu büyük stratejik oyunun ufkunu açacak bir çatışma ve kriz yaratacağı.

ABD'nin bu stratejik oyununda Türkiye ile arasında kriz yaratması çok zor, zira söz konusu oyun aracılığıyla ABD; Türkiye, Iraklı Kürtler, "İsrail", Suudi Arabistan liderliğindeki çoğu Sünni Arap ülkeleri ile birlikte, Washington ve müttefiklerinin çıkarlarına aykırı olarak bölgedeki güç dengesini bozmaya çalışan İran-Rusya etkisi ve nüfuzlarını sınırlandırmaya çalışmaktadır.

Amerika, DAESH'in yenilgisinden hemen sonra PYD ile olan ilişkisinin mahiyetini sorgulayacaktır ancak PYD'yi PKK gibi bir terör örgütü olarak gören Türkiye için konu açık ve aşıkardır. Dolayısıyla Türkiye, söz konusu örgütün Kuzey Suriye'yi tamamen kontrol altına alıp Türk sınırları boyunca özellikle de PKK'nın faaliyet gösterdiği bölgelerde jeopolitik bir koridor oluşturmasını engellemeye çalışıyor.

⁶⁸ Fayasalltanı, **Why Turkey Went to War in Syria?**, Foreign Policy, AUGUST 24, 2016.

<http://foreignpolicy.com/2016/08/24/why-turkey-finally-went-to-war-in-syria-jarablus-invasion-kurds/>

Source: **US begins sending weapons to Kurdish YPG in Syria**, aljazeera News, 31 May 2017.

<http://www.aljazeera.com/news/2017/05/begins-sending-weapons-kurdish-ypg-syria-170531042959705.html>

Bu nedenle Türkler, Amerikalı müttefikleri tarafından PYD'nin silahlandırılmasını, Türk Millî Güvenliğini tehdit eden düşmanca bir hareket olarak görüyor. Amerika ileride bu örgütü Türkiye'ye karşı da kullanabilir. Ayrıca Türkiye, kendisini kuşatmak, Irak ve Suriye'deki PYD'nin kontrol ettiği bölgelerden geçecek olan Jeopolitik İran koridoru kurmak ve böylece de Esed rejiminin maruz kaldığı kuşatmayı kırabilecekleri amacıyla PYD'nin Suriye rejimi, İran ve Rusya ile ittifak içinde olabileceğine de ihtimal veriyor. Ağustos 2016'da Türkiye'yi Kuzey Suriye'ye askerî müdahalede bulunmak için tahrik eden bu endişeler, DAEŞ'in oradaki gelişimini engellemeyi hedeflediği kadar orada bulunan topraklara bağlı bir Kürt bölgesi oluşturma projesini durdurmayı da amaçlamıştır. Türkiye her an askerî güce başvurarak onları caydırma ve ortadan kaldırma olasılığını açıkça göstermek üzere yeniden Suriye ve Irak (Sincar) sınırında bulunan PYD ve PKK mevkiilerine hava saldırılarında bulunmuştur.⁶⁹

⁶⁹ James Jeffrey, **Trump's Plan to Arm Kurds Lays Bare the Strategic Vacuum in Syria**, Foreign Policy, MAY 9, 2017. <http://foreignpolicy.com/2017/05/09/trumps-plan-to-arm-kurds-lays-bare-the-strategic-vacuum-in-syria/>

Fırat kalkanı ile ilgili operasyon ve saha bilgileri hakkında daha detaylı bilgi için :

See: Göktuğ Sönmez, **Turkey’s Euphrates Shield Operation: al-Bab and Beyond**, Terrorism Monitor, The Jamestown Foundation, Volume: 15 Issue: 4, p: 08-11.

https://jamestown.org/wp-content/uploads/2017/02/TM_February-24-2017.pdf?x87069

¹ Bu durum 20 ocak 2018 günü gerçekleşti ve Türkiye Suriye’nin kuzeyinde bulunan Afrin bölgesinde « Zeytin Dalı » adı altında yeni bir askeri operasyon başlattı, bu sefer ABD destekli bölücü Kürt projesine son vermeyi hedefliyor ve -Daha önce bahsettiğimiz gibi- proje batı kısmında Akdeniz’e bağlamak ve Türkiye’nin terör listesine aldığı ayrılıkçı Kürt grupların Suriye’nin kuzeyinde kontrol ettiği bölgeleri birbirine bağlamasını sağlayacak jeopolitik projeyi başarısızlığa uğratmayı hedefliyordu, şuna kadar Türk Birlikleri ve desteklediği Suriyeli savaşçılarla birlikte ABD’nin muhalefetine rağmen, bu kararlı operasyonu devam ettirmektedir. Türkler bu defa her türlü dış meydan okumalara rağmen kendi elleri ile belirlemek istiyor. Daha fazlası için şuraya gözet :

Amal VIŞNAN ve Nadin İGBARİYYE, İsrail ve Yabancı basın gözünden, Türkiye’nin Afrin’deki müdahalesi. 22 ocak 2018’de İDRAK Araştırma ve Danışma Merkezi tarafından yayınlanmıştır.

Bir diğeri Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler dalında Öğr. Gör. Serhat Güvenç, Bu çalışmayı hazırlayan kişi üniversitedeki bir oturumda hazır bulunmuştur. Güvenç’in odaklandığı çalışma alanı : Türkiye NATO ilişkileri ile Savaş ve İhtilaflardır.

Sonuç Ve Sonuçlar:

Bu makale, bölgesel çevresine yönelik Türk devletinin dış askerî davranışının coğrafya için kaçınılmaz olmasındaki etkin rolünü tartışarak sonuçlandırıyor. Türkiye’yi kuşatan çalkantılı coğrafyası, milletlerinin kaderlerini ve siyasi sınırlarını şekillendirmeye katılmak zorunda bırakıyor. Özellikle diğer uluslararası ve bölgesel aktörler, büyük bölgede Türkiye çıkarlarına aykırı hatta bu çıkarlara karşı yönlendirilmiş ve sömürülmüş bir şekilde bu zayıf coğrafyanın şekillendirilmesinde rol sahibi olması için çabalıyor.

Bu aktif coğrafya hakkında konuşurken uluslararası coğrafyanın yapısı ya da uluslar arası sistem bünyesindeki coğrafyanın içindeki güç dağılımı hakkında da konuşmuş oluyoruz. Birinci Dünya Savaşı’ndan bu yana bu sistemin güçleri arasındaki sürekli rekabet, politikanın uygulanmasına yönelik model ve mekanizmaların tanımlanmasının yanı sıra Türk dış politikasının seyrini yönlendiren ilk ve en önemli faktördü. Bu makalenin bölümlerinden birinde, Türkiye’nin ABD-Sovyetler Birliği rekabetinin en güçlü olduğu bir zamanda Kıbrıs’a yönelik askerî müdahalesindeki hesaplarını hangi temeller üzerine kurduğunu gördük. Türklerin, Batı ile stratejik ittifaklarının gücünün bu meseleyi kazanmalarında onlara yardımcı olmayacağını anladıktan sonra bu meselede onların desteklerini kazanmak ve Türkiye’nin, ABD’nin Sovyetler Birliği ile olan gergin ilişkilerinden (adayı istila edişinin arka planında) nasıl faydalanmak istediğini de görmüş olduk. Askerî mekanizma, Türkiye’nin özellikle ulusal güvenlik konusu göz önüne alındığında bu uluslararası çevreden yararlanma arzusunun bir ifadesiydi ve sonunda konuyu kendi yararı için çözdü.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası durumun NATO ve ABD’nin Ortadoğu’da ve dünyadaki stratejisinde Türkiye’nin rolünün nasıl arttığını ve Türkiye’nin bu rolü başarılı bir şekilde oynama kabiliyetini ve ciddiyetini kanıtlamayı nasıl istediğini ve bunun Irak’a karşı -1991 yıllarında Saddam’a- oluşturulan uluslararası koalisyon kampanyasına katılımına nasıl katkıda bulunduğunu da görmüş olduk. Daha sonra Kuzey Irak’ta ABD hava kuvvetlerinin gerçekleştirdiği operasyonlara katılımını, 2003’te Saddam rejiminin çöküşünün ardından Kuzey Irak’ın, Türkiye’ye yönelik Kürt isyancı militanların başını çektiği birçok tehlike ve tehdit kaynağı haline geldiğinde tüm görevi devralacağını incelemiş olduk.

Türk yönetimi, Atlas Okyanusundan (Batı ve Amerika Birleşik Devletleri) Arap bölgesine yönelik tutumlardan kendisini uzak tutacak gücü olmadığını farkındadır. Bu durum, 2011’de Libya’da yaşananlar karşısında konumunu değiştirmesine sebep oldu. Bu krizin uluslararası bağlamı da vardı: Atlantik müdahale, Libya-Rusya ilişkilerinin gözle görülür bir büyümeye tanık olduğu bir dönemde gerçekleşti. Bunun yanı sıra, Afrika’daki şirketler aracılığıyla Çin’in büyüyen etkisi, Batı’nın çıkarlarını geleneksel etki alanlarında kaçınılmaz olarak tehdit edecekti.

Böylece Türkiye krizdeki konumu nedeniyle, özellikle de Türkiye, "İslamî yönetim" (bir çok Arap tarafından görüldüğü gibi) modeliyle Arap dünyasının seçkinleri ve yüzyıllar boyunca siyasî zulme maruz kalmış insanlar arasında bir rol model olması sebebiyle tarafsız kalamadı. Bu nedenle, Türkiye’nin uluslararası, bunun sonrasında da bölgesel durumu, herhangi bir yönde belirli bir tutum ve davranış biçimi edinmeye doğru itti. Bölgesel durumu, son Körfez krizinde Türkiye, müttefiklerinin doğrudan komşuları tarafından yok edilmekle tehdit edildiğini hissettiğinde yeniden ortaya çıktı. Arap bölgesindeki çıkarlarını büyük ölçüde değiştireceğine inandığı Mısır’da müttefiklerini kaybettikten sonra Türkiye, müttefikleri korumak için sağlam bir kararlılık göstermek istiyordu.

Suriye krizine gelince, uluslararası bir kriz olarak ayrıcalıklıydı. Bölgesel müttefiklerinin ve vekalet savaşlarının kullanılması sebebiyle Rusya ile ABD arasındaki jeopolitik rekabet sıfırdı. Türkiye, kendisini sınırlarında gerçekleşen bir rekabetin tam ortasında buldu. Kendi kaderini şekillendirmeye katkıda bulunmazsa çevresindeki coğrafyayı dezavantaja çevirecekti. Fakat bununla birlikte bu kriz, Türkiye'nin dış politikasının bölgesel bağlamda bu alandaki iktidar ve eylem sınırlarını açıkça yansıtıyordu. Böylece Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik" projesinin başarılı olduğu kanıtlanmış oldu. Türkiye'nin başarısı, mutlaka sadece Türk iradesi, güven, güç ve Türk yetenekleriyle bağlantılı olmayacaktır. Fakat özellikle de Türkiye'nin, uluslararası ve bölgesel güçlerin çıkarlarının mücadelesinde elde ettiği özgürlükle bağlantılıdır. Libya krizi, ilk önce Türkiye'nin dış politikasının etkinliğinin Batı ile yeniden uyumlaştırılması ve liderliği altındaki koalisyonlara katılım sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Suriye'de yaşanan ikinci kriz (erken aşamalarında), Beşar Esed'e baskı uygulayarak etkili reform aramak suretiyle iktisadî ve diplomatik bakımdan Türk yumuşak gücünün ve amaçladığı hedefleri gerçekleştirmeyi çabalarken kullanacağı kaba kuvvetin sınırını yansıttı. Özellikle de bölgedeki ABD çıkarlarıyla çatışırken... Örneğin şimdi gerçekleştiği gibi; ABD, Kürt silahlı gruplara destek veriyor. Belki de zaman geldiğinde Türkiye, kendi kendine yettiğini ve Batıya mutlak anlamda ihtiyacı olmadığını ilan edecek. Ve belki de gelecekte diğer müttefikler herhangi bir hakimiyet veya çökertme mantığı olmaksızın onlara eşit muamele gösterecek bir arayışa yönelecek.

Araştırmada Kullanılan Kaynaklar:

Arapça Kaynaklar:

1. Philip Rubens, Türkiye ve Ortadoğu, tercüme eden: Mikail Naim Hori, Kurtuba Dokümantasyon ve Araştırma Yayınevi tarafından yayınlamıştır. 1993 İlk Arapça Baskı, Limasol, Kıbrıs.
2. Amel Ohuchenane, ve Nadin Eghbaria, İbrani ve Yabancı Basının Gözüyle Afrin'de Türk Akıbeti, Perak Araştırma ve Danışma Merkezi tarafından hazırlanan özel bir rapor, 22 Ocak 2018, Pazartesi, İstanbul-Türkiye. <http://idraksy.net/smeintheforeignpress22012018>

YABANCI KAYNAKLAR:

Books:

1. Ann Dismorr, Turkey Decoded, Saqi First Published 2008, Beirut-Lebanon.
2. Buğra and Others, Change and Adaptations in Turkish Foreign Policy, Seta Publications, First Published 2014, Ankara-Turkey.
3. Graham G. Fuller The New Turkish Republic: Turkey as a Pivotal State in The Muslim World, United State Institute of Peace Press, 2008, Washington D.C, USA.
4. Kılıç Buğra Kanat and Others, Politics and Foreign Policy in Turkey, Historical and Contemporary Perspectives, Seta Publications, 2015, Ankara-Turky.
5. Nasuh Uslu, Turkish foreign Policy in The Post-Cold War Period, Nova Science Publisherd, New York, USA, 2013.
6. Tareq Ismael and Mustafa Aydin, Turkey's Foreign Policy in the 21st century: A Changing Role in World Politics, Ashagate Publishing Zimited, England, 2003.
7. Vojtech Mastny and R. Craig, Turkey Between East and West: New Challenges For a Rising Power, Nation Westviweur Press, First Puplished, 1996, USA.

Articles and Researchs:

8. Banu Eligür, Turkish-American Relations Since the 2003 Iraqi War: A Troubled Partnership, Crown Center for Middle East Studies, Brandeis University, May 2006, No. 6. <http://studylib.net/doc/14462649/middle-east-brief-brandeis-university-crown-center>
9. Barın Kayaoğlu, Why Turkey is making a return to Libya? Al-monitor, June 2016, Washington DC.

<https://www.almonitor.com/pulse/tr/originals/2016/06/turkey-libya-economic-interests-ankara-tripoli-embassy.html>

10. Chet Richards, Adams and Partners, **Fourth Generation Warfare**, Defence and The National Interest: project white horse.
http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/1a.%204GW_Primer.pdf
11. Donald J. Reed, **Beyond the War on Terror: Into the Fifth Generation of War and Conflict**, Studies in Conflict & Terrorism, 31, 2008.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100802206533?journalCode=uter20>
12. Eve Massingham, **Military Intervention for Humanitarian Purposes: The Responsibility to Protect Doctrine: Does the Responsibility to Protect doctrine advance the legality of the use of force for humanitarian ends?**, International Review of The Red Cross, Volume 91 Number 876 December 2009.
<https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc-876-massingham.pdf>
13. Fayasal Itani, **Why Turkey Went to War in Syria?**, Foreign Policy, AUGUST 24, 2016.
<http://foreignpolicy.com/2016/08/24/why-turkey-finally-went-to-war-in-syria-jarablus-invasion-kurds/>
14. Ghanshyam Singh Katoch, **Fourth Generation War: Paradigm For Change**, Naval Postgraduate School Monterey, California, June 2005? USA.
<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a435502.pdf>
15. Giorgio Cafiero, **How Turkey fits into the Qatar puzzle?** Al-monitor, July 2, 2017, Washington DC.
<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/07/turkey-military-qatar-crisis-egypt-saudi-arabia-uae.html>
16. Göktuğ Sönmez, **Turkey’s Euphrates Shield Operation: al-Bab and Beyond**, Terrorism Monitor, The Jamestown Foundation, Volume: 15 Issue: 4.
https://jamestown.org/wp-content/uploads/2017/02/TM_February-24-2017.pdf?x87069
17. James Jeffrey, **Trump’s Plan to Arm Kurds Lays Bare the Strategic Vacuum in Syria**, Foreign Policy, MAY 9, 2017.
<http://foreignpolicy.com/2017/05/09/trumps-plan-to-arm-kurds-lays-bare-the-strategic-vacuum-in-syria/>
18. Joe Barnes and Others, **Preemptive and Preventive War: A Preliminary Taxonomy**, The James A. Baker III Institute For Public Policy, Rice University, March 2007.
https://www.bakerinstitute.org/media/files/Research/50987fa2/Preemptive_and_Preventive_War-1.pdf

19. Meliha Benli Altunışık, **The Inflexibility of Turkey’s Policy in Syria**, IEMed. Mediterranean, Yearbook 2016.
http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxiu/adjunts/anuari/med.2016/IEMed_MedYearbook_2016_keys_Turkey_Syrias_Policy_Benli_Altunisik.pdf
20. Murat Yeşiltaş, **Neighboring a Civil War: Turkey's Border Security With Syria**, Seta Foundation For Political, Economic and Social Research, October 2015, No: 17, Ankara-Turkey.
http://file.setav.org/Files/Pdf/20151028162016_analysis_17.pdf
21. Mustafa Aydın, **Determinants of Turkish Foreign Policy: Changing Patterns and Conjunctures During the Cold War**, Middle Eastern Studies, Vol. 36, No: 1, Jan, 200.
<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/~faksu/Fuatyayinlar/TDPIldocs/determinantstdp.pdf>
22. Philip Rpbins, **Turkish foreign policy since 2002: between a ‘post-Islamist’ government and a Kemalist state**, International Aff airs 83: 1 (2007).
<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/~faksu/Fuatyayinlar/TDPIldocs/24367788.pdf>
23. Saeed Bagheri, **Turkish Military Intervention in Mosul: A Legal and Political Perspective**, Blog of the European Journal of International Law, January 27, 2017.
https://www.researchgate.net/profile/Saeed_Bagheri7/publication/313108932_Turkish_Military_Intervention_in_Mosul_A_Legal_and_Political_Perspective/links/58908cbbaca272bc14be4f6b/Turkish-Military-Intervention-in-Mosul-A-Legal-and-Political-Perspective.pdf
24. Sabri Sayari, **Turkey and the Middle East in the 1990s**, Journal of Palestine Studies, Vol. 26, No. 3. (Spring, 1997).
25. Sonali Huria, Failed **States and Foreign Military Intervention: The Afghanistan Imbroglia**, Institute of Peace and Conflict Studies IPCS Special Report 67, February 2009, New Delhi, India.
http://ipcs.org/pdf_file/issue/SR66-Sonali-Final.pdf
26. Stephen Larrabee, **Turkey Rediscovered the Middle East**, Foreign Affairs, ESSAY July/August 2007 Issue.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2007-07-01/turkey-rediscovered-middle-east>
27. Şanan Kardeş, **Humanitarian Intervention: The Evolution of Thr Idea and Practice**, Perceptions Journal Of International Affairs, June - July 2001 Volume VI - Number 2.
<http://sam.gov.tr/wpcontent/uploads/2012/02/SabanKardas2.pdf>
28. **US begins sending weapons to Kurdish YPG in Syria**, aljazeera News, 31 May 2017.
<http://www.aljazeera.com/news/2017/05/begins-sending-weapons-kurdish-ypg-syria-170531042959705.html>

29. William Hale , **Turkey, The Middle East and Gulf Crisis**, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-),Vol. 68, No.4 (Oct., 1992).
30. Ziya Öniş **Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest**, Insight Turkey Vol. 14 / No. 3 / 2012.
http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/insight_turkey_vol_14_no_3_2012_onis.pdf